Barış İçin Kadın Girişimi

Çözüm Süreci Raporu

BİKG - 2009

Barış İçin Kadın Girişimi

Çözüm Süreci Raporu-2013

Kadınların Barış Sürecine Yaklaşımı

Kalıcı Bir Barış İçin Öneriler

İçindekiler:

Giriş	3
1. Barış İçin Kadın Girişimi, Amacı ve Yöntemi	5
1.1. Barış İçin Kadın Girişimi Kimdir?	5
1.2. Kadınlar Neden Çözüm ve Barış Süreçlerinde Yer Almalıdırlar?	6
1.3. Türkiye'de Kadınların Çözüm Sürecine Katılımı	8
1.4. Kadınlar Barış Sürecinde Aktif Rol Alıyor Konferans Kararları	9
1.4.1. Talepler	10
1.4.2. Eylem Planı ve Yöntem	11
2. Kadınların Çözüme Yaklaşımı	13
2.1. Müzakereyi Yürüten Siyasi Taraflarla Görüşmeler	14
2.1.1. Çözüm Sürecini Araştırma Komisyonu	14
2.1.2. Siyasi Partiler	14
2.1.2.1. AK Parti	15
2.1.2.2. CHP	16
2.1.2.3. BDP	16
2.1.2.4. Özet	17
2.1.3. KJB	17
2.1.3.1. Çekilen PKK'li Kadınlar	19
2.1.3.2. Özet	20
2.1.4. Yerel ve Toplumsal Kesimler	20

2.1.4.1. Lice, Dersim, Diyarbakır, Doğu Beyazıt, Ceylanpınar, Nusaybin 20
2.1.4.2. Ankara, Antalya, Bursa, Çanakkale 24
2.1.4.3. Gezi ve Park Forumları 28
2.1.4.4. Konferanslar ve Buluşmalar 29
2.1.4.5. Özet 30
3. Kalıcı Bir Barışın Sağlanması İçin Öneriler 30
3.1. Anayasal Değişimler 31
3.2. Hakikat Komisyonu 31
3.3. Cinsiyet Merkezli İnsani Güvenlik Reformu 33
-Dil Baskısı 34
-Koruculuk 34
-Kalekollar 35
-Cezasızlık Olgusu 35
-Mülkiyet İlişkileri ve Sosyal Güvenlik 36
-Ayrımcılık 36
3.4. Özet 37
4. Sonuç 37
Dipnotlar 39

Giriş

2013 yılının Ocak ayından itibaren Türkiye'de yeni bir döneme girildi. Taraflar, bu yeni dönemi "çözüm süreci" olarak tanımlıyor. Ancak bugün gelinen noktada, kamuoyunun ve sürecin taraflarının "çözümden" anladığının, birbirlerinden radikal biçimde ayrıldığını söylemek gerekir. Türkiye demokratik güçleri sürecin sonucunda, Türkiye devleti ve Kürdistan İşçi Partisi (PKK) arasında 30 yıldır süren savaşın durdurulması ve bu savaşın sebebi olan Kürt kimliğini inkârdan kaynaklanan sorunların çözülmesini beklerken, AK Parti hükümeti çözümden beklentisinin "terörün" bitmesi olduğunu ifade ediyor. Bu rapor ise çözüm sürecini kadınların bakış açısından ele almayı hedeflemektedir.

Siyasi ve toplumsal aktörler, ulusal ve uluslararası sivil toplum kuruluşları ve kitle örgütleri, kadın örgütleri ve akademisyenler, Türkiye'de yaşanmış 30 yıllık savaşın yarattığı büyük toplumsal tahribatların boyutlarını yerinde gördüler, bugüne kadar yazdıkları çok çeşitli raporla saptadılar ve kamuoyu ile paylaştılar. Bu raporlar, Türkiye devletinin savaşta kullanmış olduğu çeşitli yöntemlerin, özellikle Kürtlerin yaşadığı illerde, genelde ise tüm Türkiye'de büyük kitleleri mağdur ettiğini, toplumsal, ekolojik ve ekonomik yapıyı tahrip ve terörize ettiğini gösterdi. Bu yöntemlerin arasında uluslararası ve ulusal hukuk tarafından suç kabul edilen paramiliterleştirme, zorla yerinden etme, zorla kaybetme, yargısız infaz, taciz ve tecavüz bulunmaktadır.[1] Konu ile ilgili yapılan akademik çalışmalar ise, çatışmalarda yaşanan can kayıpları ve resmi ideolojilerin yol açtığı toplumsal militaristleşmenin, halklar arasında düşmanlığı körüklemekte olduğunu belgeliyor. Öte yandan, hem topluma karşı işlenen suçlar, hem militaristleşme, hem de halklar arasındaki düşmanlığın en fazla kadınları etkilemekte olduğunu belirtmek gerekir. Ayrıca Türkiye'de, tıpkı dünyada olduğu gibi, kadınların en fazla mağdur olan kesim oldukları kadar, barış için en fazla mücadele etmiş kesimler olduğunu da görüyoruz. Barış İçin Kadın Girişimi (1996), Arkadaşıma Dokunma (1993), Barış Anneleri (1993), Barış İçin Kadın Buluşmaları (2004), Vakti Geldi (2005) gibi oluşumlar bu mücadelenin örneklerindendir.

2009 yılında kurulan Barış İçin Kadın Girişimi (BİKG), Türkiye'de başlayan barış için çözüm sürecine kadınların katılımını sağlamak için çeşitli eylemler yapmıştır. Bu rapor BİKG'in amaçlarını, eylemlerini, gözlem, görüşme ve araştırmaları ile bunlardan elde ettiği sonuçları kamuoyu ve ulusal ve uluslararası

kurum ve kuruluşlar ile paylaşma hedefini taşımaktadır. BİKG bu rapor ile Türkiye devletini, bir an evvel kadınları merkezine alan bir ulusal plan yapmaya ve barışın inşası sürecinde kadınların eşit katılımını sağlayacak düzenlemeleri hayata geçirmeye davet ederken; aynı zamanda barışın toplumsallaşması ve şeffaflaşması gereğini göstermektedir. Aksi takdirde Kürt sorununun çözümünün kalıcı ve sürdürülebilir olamayacağını iddia etmektedir. BİKG'in bu çağrısı aynı zamanda, Türkiye'nin parçası olduğu uluslararası kuruluşların ve özellikle de Birleşmiş Milletler'in kararları ile de uyum göstermektedir.

1995 yılında Pekin'de yapılan ve tüm dünyadan kadınları bir araya getiren 4. Dünya Kadın Konferansı'nda kadınların savaştan ve çatışmadan en fazla etkilenen gruplardan olmalarına rağmen çözüm ve barış dönemlerinde ihtiyaçlarının karşılanmadığı, mağduriyetlerinin görülmediği ve deneyimlerinden faydalanılmadığı saptanmıştır. Konferansta barışın inşasında görev alan tüm uluslararası ve ulusal kurumların kadın-erkek eşitliğini gözetmeleri gerektiği ifade edilmiştir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 2000 yılında oy birliği ile almış olduğu 1325 sayılı karar ve onu takiben 2009'da çıkardığı 1889 No'lu ve 2013'de güçlü bir hatırlatma ve ek vurguyla çıkardığı 2122 No'lu kararlar da bu doğrultuda, çatışma sonrası dönemlerde barışın sağlanması ve yaygınlaştırılması ile ilgili yapılacak tüm çalışmalarda, kadınların eşit katılımının önemini vurgular ve ülkeleri bu konuda aktif bir siyaset geliştirmeye davet eder.

Raporun birinci bölümünde Barış İçin Kadın Girişimi tanıtılacak, amaçları ve bu amaçları geliştirmek için benimsediği yöntemler anlatılacaktır. İkinci bölümde BİKG'in yaptığı çalışmalar temel alınarak merkezi siyasi gruplar ile yerel ve toplumsal kesimler içinde yer alan kadınların çözüme ve barışa yaklaşımı ele alınacaktır. Üçüncü bölümde ise kadınların çözüme dair beklentileri ve talepleri; yasal düzenlemeler, hakikatlerin ortaya çıkması ve güvenlik reformları başlıkları altında tartışılacaktır. Böylelikle bu raporla BİKG, barışı tesis etmeye

yönelik ve kadınların eşitliğini temel alan bir ulusal planın neleri içermesi ve neleri gözetmesi gerektiğine dair önermelerini sunacaktır.

1. Barış İçin Kadın Girişimi, Amacı ve Yöntemi

1.1. Barış İçin Kadın Girişimi Kimdir?

Barış İçin Kadın Girişimi 2009 yılında Türkiye'de barış ve kadın özgürlüğü mücadelesi veren çok sayıda Kürt kadının tutuklanmasının ardından farklı kesimlerden kadınlar tarafından kurulmuştur. 2009 ile 2012 yılları arasında Türkiye'de barış eylemlerini geliştirmek ve kadınların savaş ve çatışmadan doğan çok çeşitli mağduriyetlerini tartışmak ve belgelemek amacıyla faaliyet göstermiştir. BİKG'in bileşenleri arasında hem kurumlar hem bireyler yer almaktadır. Ayrıca BİKG'in üye profili, Türkiye'deki tüm siyasi, sınıfsal, etnik, dini ve cinsel yönelim çeşitliliğini kapsamaktadır.

BİKG yakın zamana kadar barış talebini bütün ülkede yükseltmek ve barışın yolunu açmak için sokaklarda, evlerde, okullarda ve işyerlerinde barış noktaları kurmuş ve eylemler yapmıştır. Savaşın Kürt ve Kürt olmayan kadınlara verdiği doğrudan ve dolaylı zararları tespit etmeye çalışmıştır. Savaşa ayrılan bütçe ile kadınları güçlendirmek için neler yapılabileceğine ilişkin veriler oluşturmuş, forumlar ve atölyeler düzenlemiştir. Kürtçe, Türkçe ve İngilizce hazırlanan web sitesinden *(www.barisicinkadinlar.com*) tüm bu faaliyetlerin ayrıntılarına ulaşılabilir.

Ocak ayında çözüm sürecinin başlamasıyla birlikte BİKG, çok sayıda kadınla birlikte Adana, Ankara, Antalya, Çanakkale, Bursa, Diyarbakır, İstanbul, İzmir ve Van gibi çeşitli şehirlerde kadınların barıştan beklentilerini nasıl ortaklaştırabileceği ve görünür kılabileceğine dair tartışmalar yürütmüş ve atölyeler yapmıştır. Bu atölyeler; *Dünyada Barış Süreçlerinde*

Kadınların Rolü, *Birleşmiş Milletler'in 1325 Numaralı Kararı ve Türkiye'ye Uygulanabilirliği*, *Filistinli ve İsrail'li Kadınların Barış Mücadelesi*, *Kıbrıslı Rum ve Türk Kadınların Barış Mücadelesi ve 1325*, *Savaşta Ekolojik Yıkım ve Doğaya Yönelik Şiddet ve Kayıplar*, *Fail-i Meçhuller, Zorla Yerinden Etme ve Kadınların Mücadelesi, Savaş Ekonomisinin Kadınlar Açısından Sonuçları, Kadın Barış Filmleri* başlıkları altında gerçekleşmiştir.

Ayrıca BİKG çeşitli basın kuruluşlarından kadınlarla bir toplantı yaparak barış süreci ve kadınların sürece bakışını tartışmış ve Akil İnsanlar Heyeti'nden kadınlarla bir araya gelerek gözlemlerini paylaşmıştır.

BİKG, 4 Mayıs 2013'te Boğaziçi Üniversitesi'nde, *Kadınlar Barış Sürecinde Aktif Rol Alıyor* başlığı ile Birleşmiş Milletler Kadına Yönelik Şiddet Özel Raportörlüğü yapmış Prof. Yakın Ertürk'ün de konuşmacı olduğu ve Birleşmiş Milletler Cinsiyet, Barış ve Güvenlik Danışmanı Sanam Naraghi-Anderlini'nin video konferans ile bağlandığı, Türkiye'nin çeşitli yerlerinden gelen 200 kadının katıldığı bir toplantı düzenlemiştir. Toplantıda kadınların barış talepleri ve barış sürecine nasıl katılacakları konusunda kararlar alınmış ve bunlar bir basın toplantısı ile kamuoyuna duyurulmuştur. Bu rapor, toplantıda alınan kararlar çerçevesinde BİKG'in yürüttüğü çalışmaları özetleyecek ve kadınların barıştan beklentilerini gerekçelendirerek ayrıntılı bir biçimde ortaya koyacaktır.

BİKG'in toplantıda aldığı kararlar ve bunlar doğrultusunda yürüttüğü çalışmalara geçmeden önce şunu belirtmek gerekir: BİKG bir düşünce ya da sivil toplum kuruluşu değildir. Amacı doğrudan kadın ve barış siyaseti yapmaktır; kendini kadınların tarafı olarak belirlemiştir. Nitekim Ocak 2013'ten bugüne gelen süreç içerisinde de BİKG, kadınların barış siyaseti yapması, barışın inşasında eşit bir özne olarak yer alması, görünürleşmesi ve güçlenmesi yolunda eylemler gerçekleştirmiştir. En önemlisi ise BİKG, savaş ve çatışmanın ataerkil, sermaye odaklı ve milliyetçi toplumsal düzenlerin kadınlar arasında yarattığı ayrışmaları aşarak kadınların ortak sözünü ve eylemini oluşturmaya çalışmıştır. BİKG'in tüm çalışmaları barış sürecinde kadınların muhataplığını ve aktif katılımını örgütlemek ve arttırmak hedefini güder.

1.2. Kadınlar Neden Çözüm ve Barış Süreçlerinde Yer Almalıdırlar?

BİKG 4 Mayıs 2013'te düzenlediği geniş katılımlı konferansta kadınların çözüm sürecinde yer almalarının sebeplerini aşağıdaki gibi saptamıştır:

• Kadınlar nüfusun %50'sini oluşturmaktadır. Barış süreçleri toplumun yeniden inşa edildiği ve yeni toplumsal sözleşmelerin ortaya çıktığı dönemlerdir. Bu dönemlerde kurulan yapıların tamamında kadınlar eşit temsil edilmezse kadınlar bu sözleşmeye katkı sunmamış, rıza vermemiş olur.

• Kadınlar savaştan doğrudan ve/veya dolaylı olarak etkilenmişlerdir. Yakınlarını kaybetmiş, zorla göç ettirilmiş, gözaltında taciz ve tecavüze uğramışlardır. Ancak kadınların savaş sırasındaki mağduriyetleri bu tür doğrudan saldırılarla sınırlı değildir. Savaş olan toplumlarda militarizm sebebiyle erkekler saldırganlaşmış, erkeklikleri kışkırtılmıştır. Bu sebeple kadına yönelik şiddet artmıştır. İşte bu yüzden, cinsiyet eşitsizliği ve savaşçı ideolojilerin biçimlendirdiği erkeklikler arasındaki ilişkinin açığa çıkarılması ve buna karşı alınacak önlemlerin tüm toplumsal sözleşmeler ve barış çalışmalarında yer alması gerekir.

• Erkekler, barış sürecini egemenliğin yeniden paylaşılması olarak algılarlar. Oysa kadınlar için önemli olanların başında savaşın toplumsal dokularda yarattığı zararın onarılması, tazmin ve telafisi gelir. Türkiye'de başta Cumartesi Anneleri ve Barış Anneleri olmak üzere kadınlar, savaş sırasında zorla kaybedilenlerin bulunması, faili meçhul cinayetlerin faillerinin ortaya çıkarılması, kadınlara ve çocuklara yönelik saldırı ve katliamların araştırılarak hesap verilmesi ile ilgili mücadele içindedirler. Onların bu mücadelelerini hesaba katmayan ve taleplerini içermeyen bir barış güven vermez, kalıcı olmaz.

• Kadınlar savaş boyunca barış için mücadele ederler. Bu mücadele sırasında politik, etnik, sınıfsal ve dini ayrımlarını aşarak birliktelik geliştirir ve ortak diller üretirler. Türkiye'de kadınlar 1980'lerden beri onlarca kez barış için bir araya gelmiş, sözleri ve eylemleriyle Türkiye'de barış mücadelesi tarihinin en önemli bileşeni olmuşlardır. Yani barışma konusunda deneyimlidirler ve bu yeni dönemde erkeklerin kadınlardan öğreneceği çok şey vardır. Bugüne kadar Türkiye'de defalarca barış görüşmeleri yapılmış ancak bunlar her defasında boşa çıkmıştır. Bu süreçlerin bozulmasının sebeplerinden biri toplumun ve özellikle kadınların dışlanmasıdır.

• Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de, erkekler ve egemenler arasındaki silahlı savaş dursa dahi, gündelik hayatta yaşanan ırkçılık, cinsiyetçilik ve eşitsizlik devam etmektedir. Ancak görünmez, konuşulmaz olmuştur. Örneğin, hem Kürtlerin zorunlu göç deneyimi hem de Suriye'den gelen Arap, Alevi ya da Kürt göçmen kadınların uğradığı ayrımcılık, taciz ve tecavüzler, savaşın gündelik hayatta kadınlara daha fazla şiddet uygulanması anlamına geldiğini göstermektedir. Kadınların siyasi olarak özne ve muhatap haline gelmesi, güçlenmesi, görünür olması ve karar mekanizmalarına katılması bu tür toplumsal çatışmalara ve ayrımcılıklara karşı en büyük güvencedir.

• Kadınların barış süreçlerinin dışına atılmasının önemli nedenlerinden biri kadınların savaşın muhatabı olarak görülmemesidir. Taraflar, kadınları ve kadın merkezli konuları, savaşın cinsiyet ilişkileri ve eşitliği ile ilgili olmadığını, savaşanların cinsiyet özgürlüğü için silaha davranmadıklarını hatırlatarak masanın dışında tutarlar. Bir diğer deyişle cinsiyet eşitliği savaşın sebebi olmadığına göre, müzakerelerin gözetmek zorunda olduğu bir mesele de değildir. Türkiye Cumhuriyeti devletinin kendi yaptığı araştırmalar dahi Kürt sorunu ile cinsiyet eşitsizliğinin, Kürt özgürlük mücadelesi ile kadın mücadelesinin içiçeliğini göstermektedir. Bir diğer deyişle savaş da barış da kadınları yakından ilgilendirmektedir.

BİKG, yukarıda sayılanlar ışığında, kadınların çözüm sürecinin tarafı olduğu fikrinden hareket eder. Kadınlar savaştan erkeklerden farklı şekillerde etkilenir, çatışmaları farklı şekilde deneyimler ve çok çeşitli hak ihlallerine uğrarlar. Cinsiyet eşitliğini sağlayacak ve kadınların mağduriyetlerini gidererek onları güçlendirecek barış süreçlerinin yaratılması için, kadınların sürecin her alanında eşit temsil edilmesi, kadın hakikatlerinin belgelenmesi, kadınların insani güvenliğini sağlayacak siyasetlerin geliştirilmesi ve kadınların kamusal alanda, siyasette, toplumsal ve ekonomik yeniden yapılanmada eşit güç olarak var olmalarını sağlayacak yasaların hazırlanması, barış sürecinin önceliklerinden olmalı; bunlar bir ulusal plan çerçevesinde ve katılımcı ve şeffaf bir yöntem geliştirilerek hayata geçirilmelidir.

1.3. Türkiye'de Kadınların Çözüm Sürecine Katılımı

Kadınların barış süreçlerine katılımı tüm dünyada sınırlı bir şekilde gerçekleşmektedir. Nitekim 1990 ile 2012 arasında süren 102 barış sürecinde katılımcıların (müzakereci, imzacı, arabulucu, gözlemci, danışman vs.) sadece %8'i kadın olmuştur. İmzacıların %3'ü, arabulucuların % 3.2'si, görüşmelere tanık olarak katılanların ise sadece %5.5'i kadındır.[3]

Bunların arasında 2008'de Kenya %25 ile, 1992'de El Salvador %13 ile, 1995'de Hırvatistan %11 ile, 1996'da Guatemala %10 ile, 1998'de İrlanda %10 ile, 2001'de Afganistan %9 ile ve 2008'de Uganda %9 ile barış sürecine katılım sağlayan kadın sayısının en yüksek olduğu ülkelerdir. Diğer ülkelerde katılım %5'in altında kalmış, birçoğunda ise hiçbir kadının katılımı gerçekleşmemiştir.

İmzalanan anlaşmaların içeriğine gelince; 45 barış sürecini ve bu 45 süreçte imzalanan 300 anlaşmayı ele alan bir araştırmaya göre bu anlaşmaların sadece %18'i savaş zamanı kadınlara yönelik işlenmiş suçları konu etmiştir. 102 farklı süreçte imzalanmış 582 anlaşmanın ise sadece 92'si, yani %16'sı cinsiyet eşitliğinden bahsetmektedir. Oysa Türkiye'de olduğu gibi tüm bu ülkelerde de barışa giden yolda kadınların mücadelesi önemli bir yer tutmuştur.

Yukarıda da bahsedildiği gibi Türkiye'de Ocak 2013'ten itibaren yürüyen sürece "çözüm süreci" ismi veriliyor. Benzerlerinden farklı olarak Türkiye'de yürüyen bu sürecin hukuki bir çerçevesi ve dolayısıyla resmi anlamda imzacı, tanık, arabulucu ya da danışmanları bulunmuyor. Ancak hukuki çerçeve yokluğunun sorunları bu raporun esas konusunu teşkil etmiyor. Bu raporu ilgilendiren en önemli meselelerden biri, bu hukuki çerçeve yokluğunda dahi olsa devlet tarafından çözüm süreci bağlamında kurulmuş olan resmi yapıların içindeki kadın temsilidir.

Ocak 2013-Ocak 2014 tarihleri arasında Türkiye'de çözüm ile ilgili iki resmi yapı kurulmuştur. Bunlar sivil bir inisiyatif olarak oluşturulan Akil İnsanlar Heyeti ve Türkiye Büyük Millet Meclisi çatısı altında kurulan Çözüm Süreci Komisyonu'dur. Önceleri herkes tarafından Akil Adamlar Heyeti olarak adlandırılan ancak daha sonra kadın kurumlarının ve siyasetçilerin uyarısı ile ismi Akil İnsanlar Heyeti'ne dönüştürülen yapı, çeşitli gazeteci, akademisyen, sivil toplum temsilcisi ve benzeri kişilerden oluşmaktaydı. Heyet yedi bölgede çalışacak dokuzar kişilik alt komisyonlara bölünmüştü ve bu komisyonlar iki ay boyunca sorumlu oldukları bölgelerde toplantılar yaparak, toplumsal ve siyasi aktörlerin barış ile ilgili kaygılarını, arzularını ve düşüncelerini raporladılar. Raporlar, Temmuz 2013'te Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı'na teslim edildi.

Akil İnsanlar Heyeti'ni oluşturan 63 kişiden sadece 12'si kadındı. Yani heyetin içinde kadınlar %19 oranında temsil ediliyordu. Şunu da belirtmek gerekir ki heyet içinde Türkiye'deki kadın hareketinden kadınlar yer almamıştır. BİKG'in Akil İnsanlar Heyeti'nde bulunan kadınlarla yaptığı toplantıda, heyette bulunan kadınlar, bölgelerinde kadınlarla özel görüşme yapmak için çaba sarf edeceklerini belirttilerse de BİKG bunun gerçekleşmediğini ve bir çok bölgesel komisyonun kadınlarla ayrı görüşme yapmadığını saptamıştır. Hükümet Akil İnsanlar Heyeti'nin raporlarını açıklamamış olsa da, raporlar Heyet'te bulunanlar tarafından kamuoyu ile paylaşılmıştır ve cinsiyet dağılımındaki eşitsizliğin raporlara da yansımış olduğu

görülmüştür. Akil İnsanlar Heyeti'nin raporları ağırlıklı olarak Türkiye'deki erkeklerin görüşlerini kapsamış, cinsiyet eşitsizliği ve militarizm konularına da, kadınların savaştan kaynaklı mağduriyetlerine de, barış mücadelesi amacıyla yürüttükleri eylemlere de son derece sınırlı yer vermiştir. Heyetteki bazı kadınların bu yöndeki çabaları da sonuçsuz kalmıştır. Sonuç olarak Akil İnsanlar Heyeti raporlarında kadınlar çok sınırlı biçimde, sadece anne olarak yer almışlardır. Oysa bu raporda belirtileceği gibi kadınların savaşta uğradıkları mağduriyet ve barış taraftarlıkları anne kimliklerinden çok ötedir ve sadece bu kimlikle kapsanamaz.

Meclis çatısında kurulmuş olan ve çözüm sürecinin ikinci resmi mekanizması olarak tasarlanan 11 kişilik Çözüm Süreci Komisyonu'nda ise sadece bir kadın milletvekili görev yapmaktadır. Öte yandan komisyona bilgi verenler arasında Barış ve Demokrasi Partisi tarafından davet edilen Cumartesi Anneleri, Barış Anneleri ve BİKG yer almıştır. Raporun ikinci bölümünde BİKG'in Çözüm Süreci Komisyonu ile olan görüşmesine yer verilecektir.

Peki barış sürecinin oluşmasında kadınlar, kadın örgütleri nasıl oluyor da süreçten dışlanıyor? Bunun en önemli sebebi Türkiye'deki cinsiyet eşitsizliğinin barış sürecine yansıması olarak özetlenebilir. Türkiye'de kadın sorunu ile savaş arasındaki ilişki kurulmadığı için zaten var olan cinsiyet eşitsizlikleri ve kadınların parlamento ve siyasetin diğer alanlarında; söz, yetki ve karar mekanizmalarında yer alamamaları, bu komisyonların yapısına doğrudan yansımıştır.

Öte yandan şunu da belirtmek gerekir ki Kürt tarafı kadınların temsiliyetini gözetmektedir. Türkiye devleti ile çözüm diyaloğunu sürdüren Abdullah Öcalan, PKK ve KCK arasında iletişimi sağlayan Barış ve Demokrasi Partisi heyetinde kadınlar yer almaktadır. Aynı şekilde aşağıda daha ayrıntılı anlatılacağı gibi çözüm süresinde KCK yapısal bir değişikliğe giderek eşbaşkanlık sistemini kabul etmiş; KCK Başkanlık Konseyi de kadınların yüzde elli temsil edildiği bir yapı haline gelmiştir.

Dünyanın çeşitli ülkelerinde yapılmış araştırmalar kadınların ve sivil toplumun diğer bileşenlerinin barış süreçlerine katılmamaları halinde doğacak sonuçları açıklıkla belirtmektedir. Bu araştırmalara göre katılımcılığın sağlanmadığı, cinsiyetler ve sınıflar arasında eşitliğin sağlanmasının benimsenmediği barış süreçleri başarıya ulaşsa dahi, toplumda anlamsızlık, aldatılmışlık, beklentilerin boşa çıkması ve baskılanma hissi yaratmaktadır.[4] Cinsiyet eşitliğinin yasal zeminin sağlanmadığı ve barış sürecinde savaş ile cinsiyet eşitsizliklerinin ideolojik olarak ilişkilendirilmediği barış mutabakatları sonucunda kadına yönelik şiddet artmaktadır. Ayrıca yine kadınların dışlandığı barış süreçleri, savaşın yarattığı toplumsal kayıpları en az tanıyan, en az gözeten ve telafi ve tazmin mekanizmalarını en az çalıştıran şekillerde sonuçlanmaktadır.

Barış İçin Kadın Girişimi, Türkiye devleti ve AK Parti hükümetinin kadınları resmi mekanizmalardan dışlayan ve cinsiyet eşitliğini çözüm gündemine almayan siyasetlerine müdahale etmek için 4 Mayıs 2013'te düzenlediği geniş katılımlı ***Kadınlar Barış Sürecinde Aktif Rol Alıyor*** başlıklı konferansta bir dizi karar almış ve bu kararları uygulamaya geçirmiştir.

1.4. *Kadınlar Barış Sürecinde Aktif Rol Alıyor* Konferans Kararları

Türkiye'de otuz yıldır süren savaşın sonucunda 17.000'i paramiliter güçler tarafından öldürülmüş olmak üzere 40.000'i aşkın insan hayatını yitirmiş

ve 3.000 kişi kaybedilmiştir. Kürdistan'da yüzlerce toplu mezar saptanmıştır.[5] Bölgede binlerce köy yakılmış, 939 köy ve 2.019 mezra boşaltılmış ve 2.5 milyon insan zorla göç ettirilmiş [6], binlerce insan tutuklanmış, işkence görmüş ve cezaevinde yatmıştır.[7] Kadınlar bu süreçte öldürülmüş, yakınlarını kaybetmiş, göç ettirilmiş, işkence görmüş, taciz ve tecavüze uğramış[8], yoksullaşmış, intihara sürüklenmiş; hayatı devam ettirmek ve yas tutmak onlara bırakılmıştır. 2000'li yıllarda ise ölüm ve işkencede azalma olmasına rağmen, toplu tutuklamalar artarak devam etmiş: ayrıca Kürtler göç sonucu geldikleri yerlerde kimi zaman lince varan çok çeşitli ayrımcılıklara uğramışlardır. Türkçe bilmeyen ve üretimden koparılan kadınlar yalnızlaşmış ve dışlanmıştır. Sivil ölümler ise mayınlar sebebiyle, ya da gösteriler sırasında güvenlik güçlerinin orantısız güç kullanması sonucunda devam etmiş, toplu çocuk tutuklamaları ve tacizleri yaşanmış[9], ayrıca geçmişte işlenmiş suçlar ortaya çıkmadığı gibi failler mülki amirliklerde terfi ettirilmeye devam etmiştir. Tüm bunlardan dolayı çözüm ve barış süreci kadınların mağduriyetlerini giderici, eşitliklerini sağlayıcı ve güçlenmelerine katkı sunacak düzenlemeler içermelidir.

1.4.1. Talepler

4 Mayıs 2013'te BİKG'in düzenlediği *Kadınlar Barış Sürecinde Aktif Rol Alıyor* başlıklı konferansta kadınlar, Birleşmiş Milletler'in 1325 sayılı kararı çerçevesinde Türkiye'nin bir ulusal plan yaparak, anayasal dönüşümü sağlamasını, demokratik katılım yollarını açmasını, kadınlara ve Kürtlere yönelik ayrımcı siyasetlere son vermesini talep etmişlerdir.

• Bu amaçla özellikle anadilde eğitim ve öğretim ile kamusal alanda anadilde hizmetin yasal güvence altına alınması, kadınların mağduriyetlerini giderici ve toplumsal cinsiyet merkezli sosyal politikaların benimsenmesi, devletin her alanda kadın erkek eşitliğini sağlama görevinin anayasal güvence altına alınması ve tüm siyasi alanlarda kadınlar ve erkeklerin eşit temsilinin sağlanması gerekmektedir.

• Öte yandan kadınlar geçmişte işlenen suçların ortaya çıkmadığı bir barışı güven verici bulmamaktadırlar. Savaşta, cezaevinde ya da gözaltında taciz ve tecavüz suçlarının af ya da zaman aşımı dışında tutularak faillerin bulunması ve yargılanması kadınların temel taleplerinden biri olarak ortaya çıkmıştır.

• Köye dönüşün şartlarının sağlanması, köy boşaltmalardan kaynaklı zararların hakkaniyetli tazmin ve telafisi, tüm faili meçhul cinayetlerin, kayıpların ve çocuk cinayetlerinin faillerinin bulunması, yargılanması ve toplu mezarların uluslararası anlaşmalara uygun şekilde saptanması ve kimlik belirlemelerinin yapılması da kadınların hayata devam etmelerini sağlayacak şartlardandır.

• Kürt kadınlarına, kayıplarına yönelik değersizleştirme politikası nedeniyle yaşadıkları psikolojik baskının sona erdirilmesine yönelik çalışmalar yapılmalıdır.

• BİKG bünyesindeki toplantılarda kadınlar tüm şehir ve köylerde toplumsal cinsiyet ve çocuk odaklı güvenlik sektörü reformları talep etmişlerdir. Bu amaçla tüm mülki amirliklerde toplumsal cinsiyet eğitimleri verilmesi, kalekolların yapımının hemen durdurularak karşılıklı güven sağlayacak adımların atılması, koruculuğun kaldırılması, askerlerin yaşam alanlarından çekilmesi, mayınların temizlenmesi, kadınların ve diğer tüm siyasi tutukluların serbest bırakılması gerekmektedir.

• BİKG diğer ülkelerin deneyimlerinden yola çıkarak bu taleplerin ancak, barışla ilgili kurulan ve kurulacak tüm heyetlerde kadınların yarı yarıya temsilinin sağlanması, bu heyetlerin kadın örgütleriyle işbirliğinin sağlanması ve barış görüşmelerinde söz konusu edilecek tüm konularda toplumsal cinsiyet boyutunu gündeme getirecek heyetlerin oluşması ile mümkün olduğunu iddia etmektedir.

Türkiye'de barış süreci henüz "ikinci aşamaya" yani sorunun çözümü için somut adımların atılması aşamasına gelmemiştir. İkinci aşamada; kadınların taleplerinin ve katılımlarının sağlanmaması, 1325'in öngördüğü gibi bunu mümkün kılacak mekanizmaların yaratılmaması, toplumsal barışın inşa edilmesine büyük engel teşkil edecektir. Çünkü toplumsal barış ancak kadınların ve diğer toplumsal kesimlerin katılımıyla gerçekleşir.

1.4.2. Eylem Planı ve Yöntem

Halihazırda Türkiye'de yürüyen çözüm sürecinde kadınların katılımını sağlayacak organlar kurulmamıştır. Bu sebeple 4 Mayıs 2013'te yapılan konferansta kadınların çözüm sürecinden beklentileri tartışılmış ve kadınların kendilerinin çözüm sürecinde aktif rol almanın yollarını oluşturmaları fikri benimsenmiştir. Buna göre BİKG bünyesinde beş komisyon kurulmuştur. Bunlar kadınların savaştan kaynaklı mağduriyetlerini çeşitli boyutları ile ortaya çıkaracak *Kadın Hakikat Komisyonu*, toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlayacak ve kadınların savaş kaynaklı mağduriyetlerini tazmin ve telafi edecek yasal düzenlemeleri tartışacak *Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Anayasa Komisyonu*, kadınların bundan önce yaşadıkları mağduriyetlerin tekrar etmesinin engellenmesi amacıyla yapılacak insani güvenlik düzenlemelerini belirleyecek olan *Güvenlik Reformu Komisyonu*, kadınların barış taleplerini gündemleştirecek *Basın ve Medya Komisyonu*, çözüm sürecini aktif olarak izlemek, süreci kadınlar açısından değerlendirmek, başta kadın

grupları olmak üzere tüm toplumsal gruplarla ve tüm taraflarla görüşmeler yaparak hem kadınların barıştan beklentilerini saptamak hem de kadınların ortak bir söz oluşturmaları için kurulan ve tüm kadınların katılımına açık *Temas ve Gözlem Komisyonu' dur*.

Temas ve Gözlem Komisyonu'ndan kadınlar, Mayıs 2013'ten bu yana, çeşitli gözlem ve temaslarda bulunmuşlardır. Yeni karakolların inşa edildiği ve gerillanın çekilme güzergâhında olan Dersim'de ve kalekol yapımına itiraz eden halka açılan ateş sonucu bir kişinin öldüğü Lice'de kadın kurumları ve mülki amirliklerle görüşülmüştür. Barış, müzakere ve çekilme sürecinin güven artırıcı politikalarla yürüyüp yürümediğini yerinde gözlemlemiş, sürece dair tanıklıkları, kaygıları, talepleri dinlemişlerdir.

BİKG diğer kuruluşlar ve gazeteciler ile birlikte PKK'nin çekilmesinde Kandil'e erişen ilk grubu izlemiş, İstanbul, Diyarbakır, Doğu Beyazıt, Ceylanpınar, Nusaybin, Bursa, Çanakkale, Ankara, Adana ve Antalya'da temas ve gözlemlerine devam etmiştir. Meclis'te kurulmuş olan Çözüm Süreci Komisyonu'na sunum yapılmış; ayrıca yine Meclis'te grubu olan AK Parti, BDP ve CHP'li kadın milletvekillerinden bazılarıyla görüşülmüş ve bunlara kadınların savaş sırasında uğradığı zararlar anlatılmış ve çözüm sürecinden beklentileri iletilmiştir.

Son olarak gözlem ve temas grubu Kandil dağlarında bulunan KCK'li kadınlarla görüşmeler yapmıştır.

Tüm bunlarla eş zamanlı olarak BİKG atölyeler düzenlemeye devam etmiştir.

Raporun ilerleyen kısmında BİKG komisyonlarının çalışmalarına yer verilecektir. Bu çalışmalar kadınların çözüme yaklaşımı, yasal düzenlemeler, kadın hakikatleri ve cinsiyet eşitliği merkezli insani güvenlik reformları başlığı altında ele alınacaktır.

2. Kadınların Çözüme Yaklaşımı

Bilindiği gibi dünyada yaşanan barış süreçlerinin sonunda iki hedefin gerçekleşmesi beklenir. Bunlardan birincisi iktidarın demokratik bir şekilde yeniden paylaşılmasını ve eşit katılımı sağlayacak düzenlemeler, diğeri ise toplumsal barışın inşasıdır. Bu hedefler doğrultusunda benimsenen yöntemler ise dört başlık altında özetlenebilir: 1) anayasal ve yasal düzenlemeler, 2) savaşta işlenen suçların açığa çıkarılarak yargılanması ve mağduriyetlerin tazmin ve telafisi, 3) insani güvenliği sağlayacak reformlar, 4) silahsızlanma ve silahlı güçlerin topluma ve siyasi yaşama katılımı. Bugün itibariyle Türkiye'de bunların hiçbiri ile ilgili olarak bir adım atılmamıştır.

Öte yandan dünya örnekleri barış süreçlerinin sağlıklı bir şekilde yürümesinin ve sürdürülebilir olmasının ancak ve ancak toplumsal katılım ve destek ile mümkün olduğunu göstermektedir. Aksi takdirde barış sadece erkeklerin şeffaf olmayan müzakereleri ve anlaşmalarına dayandırıldığında barış anlaşmaları ya imzalanmalarının üzerinden 5 sene dahi geçmeden bağlayıcılığını kaybetmekte ya da anlaşma sonrası ortaya çıkan toplumsal yapı ayrımcı, cinsiyetçi ve militer olmaya devam etmektedir. Toplumsal katılımın sağlanmasında en önemli etkenlerden biri barış süreçlerine kadınların katılımıdır. BİKG, sürece kadınların katılımını sağlamak, barış süreci ile ilgili olarak cinsiyet eşitlikçi bir görüş oluşturmak ve bu görüşü siyasetin parçası haline getirmek ve toplumsallaştırmak amacıyla sürecin siyasi ve toplumsal tarafı olan kadınlar ile bir dizi görüşme yapmıştır. Raporun bu bölümünde bu görüşmeler aktarılacaktır. İlk kısımda müzakereyi yürüten siyasi taraflarla yapılan görüşmeler ele alınırken, ikinci bölümde müzakerenin doğrudan içinde olmayan/olamayan kesimlerin görüşlerine yer verilecektir.

2.1. Müzakereyi Yürüten Siyasi Taraflarla Görüşmeler

BİKG, hükümet, Abdullah Öcalan, TBMM, BDP ve KCK'nin doğrudan ya da dolaylı olarak katıldığı müzakere sürecine kadınların bir taraf olarak katılabilmesi için çalışmalarda bulunmaktadır. BİKG, şu ana kadar, Meclis çatısında kurulmuş Çözüm Süreci Komisyonu'nda bir sunum yapmış, kadınlarla ve KCK'li kadınlarla bir dizi görüşme gerçekleştirmiştir.

Giriş kısmında da belirtildiği gibi kendini kadın siyaseti yapan bir grup olarak tanımlayan BİKG'in hedeflerinden biri çözüm sürecinde kadınların sesini yükseltmek, kadınların çözüm sürecine katılımını sağlamak ve cinsiyet eşitliği merkezli bir çözüm sürecini toplumsallaştırmaktır. Aynı zamanda BİKG barış ve çözüm sürecinin bütününe dair de söz söyler. BİKG siyasi partiler ve KCK ile temaslarında, kadınlar arası iletişimi, kadınlar arası deneyim paylaşımını ve kadın sözünün oluşturulmasını esas almış ve TBMM'deki siyasi partiler ve KCK söz konusu olduğunda görüşmelerini bu yapıların üyesi olan kadınlarla yürütmeyi uygun bulmuştur.

2.1.1. Çözüm Sürecini Araştırma Komisyonu

Barış için Kadın Girişimi, 20 Haziran 2013 tarihinde temas ve gözlemleri hakkında bilgi vermek üzere TBMM Çözüm Süreci Komisyonu'nun bir oturumuna katılmıştır. Yaklaşık 2 saat süren toplantıda öncelikle Barış için Kadın Girişimi'nin kuruluşu ve yaptığı işler anlatılmış, farklı şehirlerde ve farklı çevrelerden kadınların barış talebiyle nasıl bir araya geldiği açıklanmıştır. İkinci olarak kadınların savaştan nasıl doğrudan ve dolaylı olarak etkilendiği tarif edilmiştir. Üçüncü olarak ise kadınların çözüm sürecine neden katılmaları gerektiği, talepleri ve bu taleplerin nasıl gerçekleşeceği konusu tartışılmıştır.

Komisyonun AK Partili vekilleri bu anlatılanların 1990'larda gerçekleştiğini, kendi politikalarının geçmişten ayrıştırılması gerektiğini vurgulamıştır. Bunun üzerine 2000'lerde savaşın aldığı biçim tartışılmıştır. BİKG bu tartışmada kalekolların yapımı, ayrımcılık, kadınların ve çocukların tutuklanması, anadilde eğitim ve güvenlik güçleri tarafından kadınlara uygulanan taciz ve tecavüzleri tekrar gündeme getirmiştir. Çözüm Süreci Komisyonu tüm dile getirilenler arasından sadece kadınların kalekolların yapımı ve asker sayısının çokluğu sebebiyle çeşitli ilçelerde sokağa çıkamamasını dikkate almıştır.

Komisyon'da yapılan sunum sırasında geçmişte çeşitli suçların işlendiği dönemde mülki amirliklerde bulunan kişilerin AK Parti döneminde de hiçbir yargı sürecine tabi tutulmaması ve tam tersine terfi ettirilmesi de tartışılmıştır. BİKG'in İstanbul Valisi Hüseyin Avni Mutlu'nun Lice, Şırnak ve Silopi'de görev yaparken gerçekleşen hak ihlallerinden bahsetmesi komisyonda gerginlik yaratmıştır. AK Partili vekiller, BİKG'in Gezi eylemlerine katılımının çözüm sürecine karşı olduğu anlamına geldiğini ima etmişlerdir. Ayrıca Birleşmiş Milletler'in 1325 sayılı kararına yapılan vurgu "batıcı" bulunarak eleştirilmiştir. Buna karşın, BİKG tarafından kararın Afganistan, Irak, Nepal, Malezya gibi ülkelerde de uygulandığı hatırlatılmıştır.

Muhalefet partilerinden MHP ve CHP'nin katılmadığı Çözüm Süreci Komisyonu'nda, sadece bir kadın milletvekili olması, sürece kadınların katılımını sağlayacak hiçbir politika üretilmediğinin göstergesi olmuştur. Nitekim yakın zamanda yayımlanan komisyon raporunda BİKG'in talepleri ve saptamaları yer almamıştır.

2.1.2. Siyasi Partiler

3 Temmuz 2013'te BİKG, Meclis'te grubu bulunan ve BİKG'e randevu veren BDP, CHP ve AK Parti kadın milletvekilleriyle ve Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı AK Parti milletvekili Azize Sibel Gönül ile görüşmüştür. MHP ile uygun tarih bulunamadığı için görüşülememiştir.

BİKG partilerle görüşmelerinde dünya deneyimleri ile ilgili olarak hazırladığı raporu sunmuş, kadınların barış ve çözüm sürecindeki rolünün partiler dışı bir mesele olduğunu anlatmış ve bu sebeple ortak çalışmalar önermiştir. Çözüm sürecinde siyasetçilerin kullandığı dile, kadınların müzakerelere eşit katılımının gerekliliğine ve Birleşmiş Milletler'in 1325 sayılı kararına dikkat çekilip, kadınların varlığının barışın kalıcılığının garantisi olduğunun altı çizilmiştir.

2.1.2.1. AK Parti

AK Parti ile yapılan görüşmelerde ortaya çıkan, AK Partili kadın milletvekillerinin konuyla ilgili birbirlerinden farklı görüşlere sahip olmaları, yapılan hak ihlallerinin geçmişe ait olduğunu düşünmeleri, kendilerini devraldıkları sorunları çözen konumunda gördükleri ve savaş hakikatlerini ortaya çıkarmak konusunda hiçbir hazırlıklarının olmadığıdır.

TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu Başkanı Azize Sibel Gönül, BİKG'in anlattıkları ve özellikle Dersim temas ve gözlemleriyle ilgilenmiştir. Sekiz bölgede toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine alan çalışmaları yaptıklarını anlatan Gönül, bu gezilerde kadın ve barış konusunu gündeme getirdiklerini söylemiştir. Ayrıca bu konuya önem vermeye devam etmeyi vaat etmiş, BİKG'in yaptığı temasları önemli bulduğunu ve bunların sürmesi gerektiğini ifade etmiştir.

AK Parti Halkla İlişkiler Başkan Yardımcısı ve Akdeniz için Birlik Asamblesi Türk Grubu Başkanı Zeynep Karahan Uslu kendisiyle yapılan görüşmede, AK Parti politikalarının doğru olduğunu, yaşanan süreçlerin sorumlusunun AK Parti olmadığını, on bir yıllık hükümetleri döneminde Kürt sorununun açılımını sağlamaya çalıştıklarını, barış sürecinde ölümlerin olmamasının en önemli mesele olduğunu ve bunun da AK Parti'nin başarısı olduğunu söylemiştir. Ancak, kadın hakikatlerinin ortaya

çıkarılması, kadınların sürece dâhil edilmesi gibi BİKG'in yaptığı önerilere karşılık vermemiştir.

Kadından Sorumlu eski Devlet Bakanı ve AK Parti Kadın Kolları Başkanı Güldal Akşit de görüşmede, AK Parti politikalarının doğruluğunun ve öneminin göz önünde bulundurulması gerektiğini ve partinin politikalarının başarılı olduğunu savunmuştur.

AK Parti görüşmeleri sırasında milletvekilleri, özellikle kadın sorunları bağlamında önemli adımlar attıklarını söylemişlerdir. Kadın sorunlarını savaşa bağlamadan ele aldıkları, sorunun boyutlarını görmedikleri ve kadınların karar verme mekanizmalarına katılmaları konusunda bir hazırlıkları olmadığı görülmüştür.

AK Partili kadınların çözüm sürecinde ısrarlı olduğu ama homojen bir bakışları olmadığı yapılan görüşmelerden anlaşılmıştır. Ancak hepsi geçmişten devralınan bir sorunu şimdi kendilerinin çözdüğünü, kendi dönemlerinde şiddet yaşanmadığını ve ihlal olmadığını iddia etmişlerdir. Kürt/Türk ayrımı yapılmadan kayıpların herkesin ortak kaybı olduğunu vurgulayan AK Partili kadın milletvekillerinin Kürtlerin uğratıldığı özel haksızlıkları görmedikleri izlenimi edinilmiştir. Kadınlar olarak diğer partilerden kadınlarla ortak hareket etmeye ilişkin bir yaklaşımları olmadığı da belirlenmiştir.

2.1.2.2. CHP

BİKG'in CHP'li vekiller Sena Kaleli, Melda Onur, Hülya Güven, Ayşe Danışlı ve Binnaz Toprak'la, barış sürecinde kadınların rolüyle ilgili gerçekleştirdiği görüşmede milletvekilleri, barışın inşası için partiler ve meclis dışı bir kadın oluşumu ve sivil toplumun daha etkili olabileceğini vurgulamışlardır. CHP'li kadın vekiller meclisten ziyade, sivil toplumun barış konusunda atacağı adımların meclis üzerinde oluşturacağı baskının öneminin altını çizmişlerdir.

CHP'li vekiller, BİKG'in, Meclis'te BM'nin 1325 sayılı kararının gündemleştirilmesi ve bir ulusal plan hazırlanması konusunda önerge verilmesi yönündeki önerilerini olumlu karşılamış, ancak kadın olarak Meclis'te siyaset yapmanın zorluklarından söz etmişlerdir. Hükümetin çözüm sürecini şeffaf bir şekilde yürütmediğini, bu nedenle planlanan barış politikalarından haberdar olmadıklarını, kadınların oluşturacağı geniş ve yaygın bir barış platformunun Meclis'te bulunan kadın vekilleri de güçlendireceğini ve onların barış konusunda daha aktif rol oynamaları konusunda yardımcı olacağını aktarmışlardır.

Ayrıca CHP İstanbul Milletvekili Ayşe Danışlı, üyesi olduğu AB Uyum Komisyonu ve Türkiye-AB Parlamento Komisyonu'nda, BİKG'le yaptığı görüşmeden edindiği bilgileri ve BİKG'in raporlarını paylaşacağını belirtmiştir.

2.1.2.3. BDP

BDP ile yapılan görüşmeye BDP Eş Başkanı Gültan Kışanak ve Grup Başkanvekili Pervin Buldan katılmıştır. İlk bölümü basına açık olarak yapılan görüşmede BDP'li vekiller, kadınların kalıcı bir barış için sürecin en önemli aktörleri olduğuna, ancak AK Parti hükümetinin dünya örneklerinden farklı olarak süreci şeffaf yürütmemek konusunda ısrarcı olması nedeniyle kadınların

hem çözüm sürecinden hem barışın inşasından uzak tutulmaya çalışıldığına dikkat çekmiştir. Ayrıca çözüm süreci ve barışın inşası yönünde BİKG ile her türlü işbirliği ve ortak çalışmaya hazır olduklarını belirtmişlerdir.

Akil İnsanlar Heyeti ya da TBMM Çözüm Süreci Komisyonu gibi çözümle ilgili mekanizmalarda çok daha fazla sayıda kadının yer alması gerektiğini söyleyen Gültan Kışanak, bölgede insansız hava araçlarının, korucuların ve silahlanmanın devam ettiğine dikkat çekmiştir.Gerçek bir barış için silahsızlanmanın önemli olduğunu, koruculuğun tümden kaldırılması gerektiğini vurgulayan Kışanak, militarizme harcanan tüm kaynakların eğitime, sağlığa ve kadınlar yararına harcanmasının öneminin altını çizmiştir.

Görüşmede ayrıca Lice'deki kalekol protestosu sırasında öldürülen Medeni Yıldırım'dan bahseden BDP'li kadın vekiller, operasyonların, karakol ve kalekol yapımlarının, bölgede devam eden siyasi baskının ve siyasi tutsakların serbest bırakılmamasının çözüm sürecini inandırıcı olmaktan uzaklaştırdığını anlatmıştır.

BDP milletvekilleri, bölgedeki mayınların temizlenmesi, zorla göç ettirilmiş insanların köye geri dönüşleri için devlet projeleri, koruculuk sisteminin kaldırılması, HES projelerinin durdurulması ve %10'luk seçim barajının iptal edilmesi konularında yaptıkları çalışmaları paylaşmışlardır.

2.1.2.4. Özet

Tüm görüşmelerden çıkan sonuç, Meclis'teki mevcut dengeler ve partiler arası anlayış farkı sebebiyle, kadınların ortak hareket ederek barış sürecinde kadınların sesini yükseltme olasılığının düşük olduğudur. AK Partili kadınlar yapılanların yeterli olduğunu, CHP'li kadınlar hem içlerindeki ayrışmalar hem de AKP'nin dışlayıcı siyasetleri sebebiyle süreçte aktif rol alamadıklarını söylemişlerdir. Ancak TBMM Kadın Erkek Fırsat Eşitliği Komisyonu (KEFEK) örneğinde olduğu gibi bazı noktalarda farklı partilerden kadınların ortaklaşabilmiş oldukları anlaşılmıştır. Çözüm sürecinde, TBMM KEFEK gibi bir yapının kurulması, buna barış çalışması yapan kadınlar ve kadın kurumlarının da dâhil edilmesi ve bu yapının barış ve kadın meselesinde daha aktif ve partiler üstü bir rol oynaması gerekmektedir. Böyle bir yapı BM'nin 1325 sayılı kararını hem gündeme getirebilir, hem de bu kararın uygulanmasında rol oynayabilir.

2.1.3. KJB

BİKG, 4 Mayıs 2013 tarihinde yapılan konferansta alınan kararlar ve belirlediği eylem planı çerçevesinde Ağustos 2013'te KCK'nin kadın bileşeni KJB (Koma Jinên Bilind) yönetimi ile görüşmüştür. Bu görüşmenin ana çerçevesini, daha önce Meclis'te yapılan temas buluşmalarında da olduğu gibi kadınların barış süreçlerinde ve sözleşmelerinde eşit temsil ve katılımları, toplumsal bir barışın inşası için kadın hakikatlerinin ortaya çıkarılması, yaşanan otuz yıllık savaşın başta Kürt kadınları olmak üzere Türkiye'de yaşayan tüm kadınları doğrudan ve dolaylı olarak maruz bıraktığı tüm şiddet biçimleri ile bunların ortaya çıkarılmasının yanı sıra tazmin ve telafi mekanizmaları oluşturmuştur.

BİKG, KJB ile yapılan görüşmede en önemli noktalardan birinin, Türkiye'nin de resmi olarak tanıdığı ve bazı örneklerle denetleyicisi olduğu BM'nin 1325 numaralı kararının barış müzakereleri sürecinde yürürlüğe konması ve işletilmesi olduğunu söylemiştir.

Yapılan görüşmede KJB üyesi kadınlar barışın inşasına yönelik görüşlerini aktarırken "çözüm süreci" adı verilen bu süreçten kadınların dışlanmasının barışın toplumsallaşmasının önündeki en büyük engellerden biri olduğunu tespit etmişlerdir. Türkiye devleti ve PKK arasında barış görüşmelerinin başladığı bu dönemde KCK'de eş başkanlık sistemine geçilmiş olması ve KCK'nin kadınların eşit olarak temsil edildiği bir yapı haline getirilmesi; hem Kürt kadın hareketinin yıllardır devam ettirdiği mücadelenin önemli bir kazanımı, hem de barış sürecinde Kürt kadın hareketinin ve KJB'nin eşit muhatap olarak katılmaktaki kararlılığının bir göstergesi olarak işaret edilmiştir. KJB kalıcı ve toplumsallaşan bir barışın ancak kadınların sürece aktif katılımları ile mümkün olabileceğini vurgulamış, bu konuda gerekli mekanizmaların oluşturulmasının ilk adımlarının acilen atılması gerektiğinin altını çizmiştir.

Bu mekanizmaların başında, savaşın kadınların hayatındaki doğrudan ve dolaylı etkilerini net bir şekilde ortaya çıkartmak için gerekli komisyon ve araştırma gruplarının oluşturulması gelmektedir. KJB üyeleri geçmişte yaşanan ve kendileri açısından pek çok olumsuzlukla sonuçlanan müzakere süreçlerini, özellikle de 1999'daki geri çekilme sürecini hatırlatarak kesin ve yasal güvenceler olmadan sürecin daha fazla ilerletilemeyeceğini vurgulamışlardır. Barışın inşası için her şeyden önce görüşmelerin şeffaf bir şekilde yapılması, karşılıklı güven adımlarının atılması gerekliliğine vurgu yapan KJB, bu güvenin inşası için geçmişle, savaşın tüm olumsuz sonuçlarıyla yüzleşmenin ve savaş suçlarının ortaya çıkarılmasının gerektiğini

belirtmiştir.

Bu raporda da değinilen dünyadaki diğer barış sözleşmeleri ve barış süreci örneklerini yakından takip etmiş ve incelemiş olan KJB, Türkiye'de kadın hakikatlerinin ortaya çıkarılması, barışın inşasında kadınların erkeklerle eşit söz hakkı ve temsiliyeti elde etmesi konularını yalnızca Kürt kadınları için değil, Türkiye'de yaşayan tüm kadınlar ve dünya kadınları için önemli bir mücadele alanı olarak görmektedir. Bu mücadele çerçevesinde KJB'nin süreçle ilgili yaptığı tespitler şunlardır:

• PKK ve KCK barış sürecinin ilk aşaması olarak görülen geri çekilme süreci boyunca müzakereler için kendi payına düşen sorumlulukları yerine getirmiştir. Ancak AK Parti Hükümeti'nin ikinci aşamaya geçilmesi için gerekli yasal düzenlemeleri acilen yerine getirmesi gerekmektedir.

• Bu yasal düzenlemelerin başında barış sürecinin bir müzakere biçiminde yürütülmesini sağlayacak mekanizmaların ve komisyonların oluşturulması gelmektedir. Ancak bu şekilde, çözüm süreci adı verilen bu görüşmeler şeffaflaşarak kamusallaşabilir ve Türkiye halklarının tamamının katılımıyla demokratik bir karakter kazanabilir.

• Yasal siyaset yaptıkları için tutuklanmış yüzlerce Kürt halihazır da cezaevinde tutulurken, kadın gerillaların dağdan inip siyasete katılımı için gerekli koşulların sağlanabileceği konusunda devlete güven duymaları mümkün değildir. Bu nedenle binlerce KCK tutuklusu Kürt siyasetçinin serbest bırakılması bu güven zeminin oluşması için elzem adımlardan biridir.

• Geri çekilmenin gerçekleştiği bölgelere askeri güçlerin yerleştirilmesi devletin niyeti konusunda ciddi bir güvensizlik oluşturmaktadır. Gerillaların bölgedeki yaşam alanlarındaki varlıkları kadınlar için önemli bir güven unsuruyken, gerillanın çekildiği alanlara askerlerin yerleştirilmesi tehdit hissini daha da arttırmaktadır.

• Mevcut karakolların azaltılması ve askeri gücün normalleştirilmesi gerekirken, yeni kalekolların ve askeri yığınağın özellikle sınır bölgelerine yapılması, ayrı bir kaygı vesilesidir.

• Barışın toplumsallaşması için Türkiye'deki tüm demokratik güçlerin dâhil olduğu bir müzakere süreci gereklidir. Bu bağlamda, özellikle kadınların ve kadın örgütlerinin barış sürecine aktif katılımları gerekmektedir. Gezi direnişiyle birlikte hareketlenen toplumsal muhalefet alanı da barışın toplumsallaşma imkânını artırmıştır.

• Hükümetin Suriye politikaları, barış süreciyle doğrudan ilişkilidir. Rojava'da yaşanan gelişmeler barış süreci için bir pazarlık aracı olarak kullanılmamalıdır ve Türkiye'deki toplumsal güçlerin de Suriye ve Rojava gündemini yakından takip etmesi gerekmektedir.

2.1.3.1. Çekilen PKK'li Kadınlar

BİKG, 8 Mayıs 2013 tarihinde PKK'li grupların sınırdan ilk çekilmelerini izlemek üzere gazetecilerle birlikte Behdinan'ın Metina bölgesine gitmiştir. Sıfır noktasına gelen PKK'li kadınlarla yapılan görüşmelerde, kadınlar 1999'daki geri çekilmede çok sayıda gerillanın öldürülmesinin geri dönüşün endişe verici bir süreç olarak yaşanmasına neden olduğunu anlatmışlardır.

Geri dönüş sırasında gerillalar çok zorlu koşullarla yüz yüze geldiklerini; bir yandan korucuların tacizleri, diğer yandan İHA'ların tehdidiyle karşılaştıklarını ve çekilmenin yasal bir çerçeveye kavuşturulmadığını, aksine zorlaştırıldığını aktarmışlardır.

2.1.3.2. Özet

Dünyada bir çok barış süreci kadınların kurduğu yapılarla toplumsallaşmış ve ilerlemiştir. Bugün itibarıyla Türkiye'de şeffaf ve yasallaşmış bir müzakere olmadığı görülmektedir. Şeffaf ve yasallaşmış bir müzakere, sürecin yürümesi için elzemdir. Ancak bu tür bir müzakere dahi kadınların sorunlarının gündeme alınacağı garantisini taşımamaktadır.

BİKG, farklı siyasi, inanç, etnik, cinsel yönelim ve sınıfsal konumlardaki kadınların içinde yer alacağı bir müzakere tarafının oluşması gerektiği kanısındadır. Çözüm sürecinde kadınlar egemen siyaset dışı bir taraf olarak yer almalı ve kadınların ortak sorunlarını ve taleplerini sürece dahil etmelidir. Kadınların sorunları ile ilgili Kürt kadınları çok kapsamlı çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalarda kadınların mağduriyetlerini saptamış ve bunları telafi edecek eşitliği sağlama yönünde önemli adımlar atmıştır. Ancak bunlar tek taraflıdır ve topluma yansıması da kısıtlıdır. Benzer çalışmaların AKP ve CHP tarafından da yapılması gerekmektedir.

2.1.4. Yerel ve Toplumsal Kesimler

BİKG aldığı kararlar doğrultusunda çözüm sürecinin farklı şehirlerde kadınlar tarafından nasıl algılandığı, ne gibi beklentilerin ortaya çıktığı ve kadınların sürece ne şekillerde müdahil olduğunu saptamak amacıyla temaslarda ve görüşmelerde bulunmuştur. Sürecin ilerlememesi hem Batı'da hem Kürdistan'da ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Şu an itibarıyla halkların üç ayrışmış hakikat yaşadığı söylenebilir. Bir yanda savaşın doğrudan mağduru olan ve barış ve çözüm konusunda somut talepleri bulunan Kürtler, bir tarafta sürecin onları dışlayarak yürütülmesi sebebiyle aktif destekte bulunmayanlar, bir yanda ise AK Parti tarafından sürecin en doğru şekilde yürütüldüğünü düşünen ve muhalefete tahammülü olmayanlar bulunmaktadır. BİKG'in çalışmaları bu farklı hakikatlerin birbirleri ile karşılaşmaları ve birbirlerini dönüştürmelerini sağlayacak alanların kurulmasının toplumsal barışa yapıcı katkı sunduğunu göstermiştir. Kadınlar bu alanların kurulmasında önemli rol almaktadırlar, ancak desteklenmeleri ve bu alanları çoğaltacak mekanizmaların geliştirilmesi gerekmektedir.

Aşağıda Lice, Dersim, Diyarbakır, Doğu Beyazıt, Ceylanpınar, Nusaybin, Ankara, Antalya, Bursa ve Çanakkale ziyaretleri aktarılacaktır. Ayrıca bir karşılaşma alanı olarak Gezi Parkı süreci ayrı bir başlık altında ele alınacaktır.

2.1.4.1. Lice, Dersim, Diyarbakır, Doğu Beyazıt, Ceylanpınar, Nusaybin

BİKG'in Lice, Dersim, Diyarbakır, Doğu Beyazıt, Ceylanpınar ve Nusaybin'de yaptığı görüşmeler ve gözlemler Kürt kadınlarınn barışa yaklaşımını ve çözümden beklentilerini açıkça göstermektedir. Öncelikle söylemek gerekir ki, Kürt kadınlarının çözüm sürecini ve barışı desteklemelerinin önemli sebeplerinden biri, ölümlerin olmamasıdır. Ancak kadınların süreçle ilgili olarak egemen olan duyguları endişe ve öfke olarak kendini göstermektedir.

Bu endişe ve öfke uzun yıllardan beri devlet eliyle ezilmek, horlanmak ve kayıba uğratılmaktan kaynaklanmaktadır. Aşağıda öfke ve endişenin yerel ölçekte sebepleri ve aldığı biçimler sıralanmıştır:

• Çekilme dönemine kadar bir çok Kürt ili ve ilçe merkezine yakın kırsal alanlarda hem kadın hem erkek PKK'liler bulunmaktaydı. Gerillaların varlığı halk tarafından askeri güçlerin yapabilecekleri ve 90'larda yoğun bir biçimde deneyimlenmiş hak ihlallerine karşı ciddi bir caydırıcı etki olarak görülmektedir.

• Ayrıca kadın PKK'liler, bulundukları bölgelerde kadınlara yönelik suçlara karşı teminat olmuş ve toplumsal cinsiyet eşitliğini teşvik etmişlerdir.

• Bu iki sebepten ötürü de Lice, Dersim ve Doğu Beyazıt'ta, gerillalar hem kadın olmaktan hem de Kürt olmaktan kaynaklı mağduriyetlere karşı askeri ve toplumsal bir güç olarak görülmektedir. Dolayısıyla çekilmenin kadınları hem erkeklere hem de devlet ve ordu güçlerine karşı savunmasız bıraktığına dair bir algı bulunmaktadır.

• Geçmişte yaşanan çekilmeler, 1990'lardan beri gerçekleşmiş olan çeşitli çözüm ve barış süreçleri ve bunların sonucunda savaşın tekrar alevlenmesi Kürt kadınlarda çözüm sürecinin geçici olduğuna dair ciddi bir kaygı uyandırmaktadır.

• Dersim'de Alevi kadınlar gerillanın çekilmesi ve çözüm süreci ile

birlikte AK Parti hükümetinin Aleviler üzerindeki baskıyı arttıracağından endişe etmektedir. Özellikle bir grup CHP'li kadın, barışın bir Sünni ittifakına dönüşeceğinden kaygılanmaktadır.

• Hemen hemen tüm Kürt illerinde, ilçelerinde ve kırsalında kadınlar taciz ve tecavüz, öldürülme ve yakınlarının öldürülmesi ve kaybedilmesi gibi çok çeşitli felaketler yaşamışlardır. Bunların cezalandırılmaması, ortaya çıkarılmaması; tam tersine bu suçların faillerinin bölgede veya Türkiye'nin başka yerlerinde mülki amirliklerde yer almaya devam etmeleri, barışın kalıcı ve sürdürülebilir olacağı konusunda endişe yarattığı gibi hükümete karşı da ciddi bir öfke ve güvensizlik oluşturmaktadır.

• Ancak Kürt halkının genelinin ve özellikle de kadınların, öfke ve endişelerini, 30 yılı aşkın savaşta biriktirilmiş bir bilgelik ve sağduyu ile kontrol ettiği ve bunların barışın karşısında bir engel oluşturmadığı gözlemlenmiştir.

• Sürece ilişkin gözlemleri kadınları, hükümetin barış adına güven verici adımlar atmadığı noktasına getirmiştir. Bunların başında yapımına hız verilen ve Dersim'de inanç mekanlarına kurulmakta olan kalekollar gelmektedir. Lice'de ise ilçenin çevre ve içindeki sekiz karakol, garnizon ve lojmanda bulunan askerlerin gündelik hayatın çok fazla içinde bulunmaları, kadınları bakış ve sözleriyle rahatsız etmeleri barışa inancı azaltmaktadır. Bu davranışlar, geçmişi yeniden canlandırmakta, Dersim'de 1937-38 katliamlarını, Lice'de ise 1993 yılında Lice yakılırken kadınlara yönelik taciz ve tecavüzleri hatırlatarak, bu olayların tekrar yaşanması korkusunu alevlendirmektedir.

• Kadınlar çözüm süreci başladığından beri, hız kazanan karakol inşaatlarının durdurulması, çatışmalarda can vermiş PKK'lilerin naaşlarının teslim alınması ya da hükümete yönelik "adım at" kampanyalarında aktif bir şekilde rol almaktadırlar. Bu sayede öfke ve endişelerini travma olarak yaşamaktansa aktif olarak barışın inşasına katkı sunmaktadırlar.

• Türkiye-Suriye sınırına yapılan duvara karşı Ayşe Gökkan'ın ölüm orucuna girmesi üzerine BİKG Nusaybin'e giderek Ayşe Gökkan'la ve Nusaybinli kadınlarla görüşmeler yapmıştır. Yapılan görüşmelerde, çözüm sürecinde pek çok uygulama nedeniyle barışa dair umut ve güven duygusunun eksilmesinin sınıra örülmeye başlanan beton duvarla daha da pekiştiği tespit edilmiştir. Mardin'in Nusaybin ilçesi ile Rojava'nın Kamışlı kenti arasındaki sınırda dikenli yüksek telle örülü duvarın yakın akrabaların görüşmelerini ve ticareti zaten çok zorlaştırdığını söyleyen kadınlar, betondan örülecek yeni bir duvar değil mayınlı bölgenin temizlenmesini istemekteler. Ayrıca kadınlar sınırların ve duvarların ne demek olduğunu en iyi bilen kesim olarak sınır boyunca gece-gündüz beklemişler, yerelin dışlanarak karar alınamayacağını, iki halk arasına duvar örülemeyeceğini söylemişlerdir. Duvara karşı düzenlenen gösterilerin şiddet kullanılarak bastırılmasına BİKG'ten kadınlar da tanıklık etmişlerdir. Kadınlar hükümetin duvar örmekten vazgeçtiğini açıklamasına karşı güvensizlik içindedirler. Nitekim hükümet kısa bir aradan sonra duvar örmeye devam etmektedir.

• Ceylanpınar'da ziyaret edilen, Suriye'deki savaştan kaçan kadınların sorunlarının Türkiye'deki göçe zorlanmış kadınların sorunlarıyla bir çok benzerlik taşıdığı gözlemlenmiştir. Ceylanpınarda'ki yaşam koşulları, savaşın, kişinin hayatını tümden ve yaşamı boyunca etkileyeceğini bir kez daha göstermiştir. Ceylanpınar'da yapılan temaslar, savaş koşullarında göç eden kadınların fiziki, ekonomik ve cinsel saldırıya ne kadar açık olduğunu göstermiştir. Ceylanpınar'da bakım emeğini tümüyle yüklenen kadınlar, işsizlik ve ağır yoksulluk içinde yeterli sağlık ve eğitim hizmeti alamamakta ve taciz, tecavüz, zorla evlendirme ve zorunlu seks işçiliği ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

2.1.4.2. Ankara, Antalya, Bursa, Çanakkale

BİKG çözüm sürecinin ülkenin Batı'sında yaşayan kadınlar tarafından nasıl algılandığını gözlemek için Ankara, Bursa, Antalya ve Çanakkale'de çeşitli kadın gruplarıyla bir dizi söyleşi, çalıştay ve sohbet toplantısı düzenlemiştir.

27 Nisan 2013'de Ankara BİKG'in düzenlediği bir toplantıda çok sayıda kadın bir araya gelmiş, barışın kadınlar için taşıdığı anlamı ve barış sürecine müdahil olmanın imkânlarını tartışmıştır. Bu toplantıda sürecin şeffaf bir biçimde sürmesi, kadınların çözüm sürecinin her aşamasında kurulacak bütün kurul ve komisyonlara katılımının sağlanması, kadın hakikatlerini araştırma komisyonları kurulması, savaş suçlarının ve kadınlara karşı işlenmiş cinsel suçların ortaya çıkarılması, bu tür suçların af kapsamı dışında bırakılması, köye dönüşlerin sağlanması ve kadınlar tarafından izlenmesi başlıca talepler olarak belirlenmiştir.

Bursa BİKG ise çalışmalarında farklı kesimlerden kadınları buluşturmak için çaba harcayarak 13 Temmuz 2013 tarihinde, "Eşitlik, Özgürlük, Barış İçin Yürüyoruz" isimli, CHP Milletvekili Sena Kaleli ve BDP Milletvekili Sebahat Tuncel'in de katıldığı ile bir yürüyüş düzenlemiştir. Bunun Bursa için bir ilk olduğu tespit edilmiştir. Bu organizasyon esnasında Bursa'daki bir çok kesimden dernek, vakıf, sendika, meslek örgütü ve siyasi partilerle görüşmeler yapılmış, çeşitli medya kuruluşları ziyaret edilmiştir.

BİKG 14 Eylül 2013'de Antalya'da, Filmmor Kadın Kooperatifi ve Antalya Kadın Danışma ve Dayanışma Merkezi ile birlikte "Barış için Kadın Filmleri Festivali" düzenlemiştir. Festivalde kadına yönelik şiddet ve savaşta kadın olma hallerini anlatan belgesel filmler gösterilmiş, bu filmler aracılığıyla savaşta kadın olmaktan kaynaklı yaşanan hak ihlalleri ve kadına yönelik şiddet tartışılmıştır. Burada da kadınların barışı konuşma ihtiyacı açığa çıkmıştır.

filmmor
Barış İçin
Kadın Filmleri Festivali
14 Eylül 2013 / Antalya
Atatürk Kültür Merkezi
11:00 Güneşe Yolculuk
13:00 İsyan-ı Nisvan
14:30 Feministdiren / Hani Meral
16:00 Ben Uçtum Sen Kaldın
18:00 Barış İçin Kadın Konferansı / Söyleşi: Barış İçin Sözümüz, Çözümü Geliştirecek Gücümüz Var
20:00 Kadın Barış Nöbeti / Deng
barış için kadın girişimi
ANTALYA KADIN DANIŞMA MERKEZİ VE DAYANIŞMA DERNEĞİ

BİKG, 2 Kasım 2013 tarihinde Çanakkale'de çeşitli kadın gruplarıyla buluşmuş ve özellikle kadınların barışa bakış açısı ve Kürtlere ve kadınlara yönelik ayrımcılık üzerine görüş alışverişinde bulunmuştur.

Tüm bu çalışmalarda edinilen gözlemler aşağıda sıralanmaktadır:

• Meclis'te gözlemlenen ve kadın vekillerin ortak hareket etmesinin önünde engel teşkil eden faktörlerin çeşitli kentlerde de kendini gösterdiği belirlenmiştir. Örneğin Bursa'daki yürüyüş ile Gezi arasında köprü kurma çabaları farklı kesimden kadınlar arasında tartışma yaratmış, AK Parti milletvekili yürüyüşe katılmamış; Sena Kaleli, Sebahat Tuncel'le bir araya geldiği için sosyal medyada suçlamalara maruz kalmıştır.

• Batı şehirlerinde kendini ulusalcı olarak tanımlayanların çözüm sürecine karşı çıkmaları, kadınların bir araya gelmesinde ciddi bir engel oluşturmaktadır. Bu çevreleri sürece ve kadın merkezli bir eylem birliğine katmak için bir çalışma gerekmektedir.

• Çanakkale'de CHP'li kadınlarla yapılan görüşmede, bir yandan hiçbir kadının ağlamasını istemediklerini söyleyen CHP'liler, öte yandan "AK Parti'nin şeffaf olmayan" barış sürecini onaylamadıklarını, İmralı'ya gidecek heyete AK Parti tarafından müdahale edilmesini doğru bulmadıklarını söylemiş, anadilin konuşulması gerektiğini öne sürerken, anadilin anayasal güvenceye alınması konusunda sessiz kalmışlardır. CHP'li kadınlar genel olarak barış süreciyle ilgili yapılan bu görüşmeyi yoğun bir AK Parti karşıtlığı üzerinden özellikle yaşam alanlarına ilişkin duydukları kaygı ile birlikte aktarmışlardır.

• Çanakkale Kent Konseyi'nden, farklı siyasi çevrelerden ve mesleklerden 15 kadının katıldığı toplantıda ise bir yandan savaşın kaynakları üzerine ideolojik tartışmalar yaşanmış, ancak Çanakkale'nin barış kenti olduğu ve bunun altının doldurulması gerektiği, barış dilini kullanmak ve sorumluluk almak gerektiği, bunun için de eğitimin şart olduğu gibi siyaset dışı söylemler dikkat çekmiştir.

• Batı illerinde Kürtler siyaset yapma ve toplumsal alanda var olma sıkıntıları yaşamanın yanı sıra gündelik hayatta da ciddi bir ayrımcılıkla karşı karşıya kaldıklarını anlatmışlardır. Ayrıca Kürt kadınlara ve özellikle Kürt kadın öğrencilere karşı devlet tarafından da ayrımcılık yapıldığı belirtilmiştir.

• Ancak yaşanan ayrışmalar tamamıyla tamir edilemez değildir. Örneğin 15 Nisan 2011'de Diyarbakır Sur İlçe Belediye Başkanı Abdullah Demirbaş'ın Çanakkale'yi ziyareti ve Sur Belediyesi'nin Çanakkale Belediyesi'yle kardeş belediye haline gelmesinin 8 Mart, 1 Mayıs ve nispeten Newroz'larda bir yumuşama yarattığı; bu kutlamaların eskiye oranla daha geniş bir katılımla yapıldığı gözlenmektedir.

• Yapılan toplantılarda, kadınlar gündelik hayatlarını siyaset üzerinden kurmadıkları için farklı etnik ve inanç gruplarına ait kadınlar arasındaki bağların ve köprülerin erkeklere nazaran daha kolay kurulabildiği vurgulanmıştır.

2.1.4.3. Gezi ve Park Forumları

BİKG, Taksim Gezi direnişini demokrasi ve barış talebi olarak gördüğünün altını çizerek barış sürecinin Gezi direnişi ile bağlantısını kurmaya çalışmış ve Gezi direnişinin barış sürecinin toplumda yol açtığı rahatlama duygusu ile bağlantılı olduğunu tespit etmiştir. BİKG, Gezi ve sonrasında Türkiye'nin her tarafındaki siyasi ve toplumsal sorunların birbirine bağlı olduğunu göstermeye dair çeşitli etkinliklerde bulunmuştur. BİKG'nin tesbitine göre medyanın Gezi'yi haberleştirmemekle yanlı olduğunu göstermesi ve kolluk güçlerinin şiddet kullanması, 90'larda Kürt bölgelerinde yapılanların daha geniş kesimlerce anlaşılmasını sağlamaya yaramıştır. Gezi direnişi barış talebinin çözüm sürecinin dışında kalmış olan kesimlere ulaşmasını mümkün kılmıştır. Özellikle Gezi'de ve daha sonra çeşitli yerel parklarda kurulan forumların (Abbasağa, Bebek, Cihangir, Tatavla [Feriköy], Maçka ve Yoğurtçu Parkı) toplumun hakikatleri öğrenme arzusunu geliştirdiği gözlemlenmiştir. Ayrıca bu hakikatlerin paylaşımı, barış sürecine desteği ve barışın toplumsallaşmasını kolaylaştırmıştır. Gezi, farklı fikir ve inançtaki kadınlar arasındaki zemini bir yandan güçlendirirken, zaman zaman da bazı kadınları dışarda bırakmış ve tedirgin etmiştir.

• Tüm forumlarda, artık merkez medyaya güvenilemeyeceği görüşü en fazla vurgulanan nokta olmuştur. Bir çok katılımcının ilk defa, devlet ve medya üzerinden yıllardır eksik ve yanlış bilgilendirildiklerine ilişkin bu denli güçlü bir farkediş yaşadıklarına tanık olunmuştur. Bu farkedişin, çekingen bir şekilde de olsa belirli oranda Kürt meselesini de kapsadığı, ancak yine de bu konunun genel olarak tedirginlik yarattığı da altı çizilmesi gereken noktalardır.

• Somut örnekler ve paylaşımlar farklı kadınların barış taleplerini ortaklaştırmada önemli rol oynamaktadır. Örneğin yakınlarını kaybetmiş Cumartesi Anneleri'nden bahsedildiğinde, insanların Fırat'ın doğusunda olup bitenlerle Fırat'ın batısında Gezi olayları çerçevesinde deneyimlenenler arasında bağlantı kurdukları tespit edilmiştir. Abbasağa'da Ağustos

2013'te Barış Anneleri'yle yapılan bir forumda, katılanların Öcalan isminin zikredilmesine rağmen daha önceki forumlardaki gibi buna takılmayıp dile getirilen acıları duyabildiklerinin ve anlatılanlarla bağdaşlık kurabildiğinin altının çizilmesi gerekir.

• Ayrıca forumlarda yerel seçimlere odaklanmaya çalışılmış ve temsili demokrasinin yetersizliği nedeniyle Kürt hareketinin de destek verdiği yerinden yönetim ve doğrudan demokrasi kavramları ilk defa daha kalabalık ortamlarda dile getirilmiştir. Foruma katılan insanların bir kısmının ise bu iç içeliğin yeterince farkında olmadığı, buna dikkat çekildiğinde ise "Kürtçülük yapılıyor" refleksine halen kolayca kapıldığı görülmüştür.

2.1.4.4. Konferanslar ve Buluşmalar

BİKG bir çok kadın örgütüyle, barış konusunda fikirlerini almak ve birlikte yapılacak projeleri konuşmak üzere temas kurmuştur. Buralarda yapılan görüşmeler, kadınların barış konusundaki taleplerinin birbirine çok benzediğini ve kadın talepleri kabul edilmeden kalıcı bir barışın gerçekleşemeyeceği görüşünü paylaştıklarını göstermiştir. 19 Ocak 2013 tarihinde Hazar Derneği ve CHP'den kadınlarla bir araya gelerek barış için birlikte neler yapılabileceği tartışılmıştır. Bu ilk toplantıdan sonra BİKG, çeşitli gruplarla temaslarını sürdürmeye devam etmiştir. BİKG'in katıldığı konferanslar arasında "Eşitlik İçin Buluşuyoruz" başlığıyla 21-22-23 Haziran 2013'te Ankara'da 81 ilden 600 kadının katıldığı Kadın Sivil Toplum Kuruluşları Forumu, 25-26-27 Ekim 2013'te İstanbul'da yapılan ve yüze yakın kadın örgütünün katıldığı Sığınaklar ve Da(ya)nışma Merkezleri Kurultayı bulunmaktadır. Ayrıca International Civil Society Action Network (ICAN)'in İstanbul'da 26-28 Ekim 2013 tarihleri arasında yapılan çalıştayında on dört Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkesinden 49 barış aktivisti kadın, Ortadoğu ve Kuzey Afrika bölgesine barışı getirmek için neler yapılması gerektiğini tartışmış;

barışın sağlanması için kadınların mutlaka aktif olarak süreçlere katılması gerektiğinin altı çizilmiştir.

BİKG, Demokratik Özgür Kadın Hareketi (DÖKH) koordinasyonuyla Paris'te katledilen Kürt kadın siyasetçiler Sakine Cansız, Fidan Doğan ve Leyla Söylemez'e atfedilen ve "Jin Jiyan Azadî" şiarıyla düzenlenen konferansa da katılmıştır. Bu konferansta Ortadoğu ve Kuzey Afrika'dan 26 ülkeden 250 kadın, 31 Mayıs-2 Haziran 2013 tarihleri arasında Diyarbakır'da bir araya gelmiş, deneyimlerini paylaşmıştır.

24-26 Mayıs 2013 tarihleri arasında, dindar kesimden kadın örgütü temsilcileri ve bağımsız kadınlardan oluşan Buluşan Kadınlar Grubu 11. buluşmasını Diyarbakır'da gerçekleştirmiştir. BİKG'ten kadınların konuşmacı olarak da katıldığı *Ortak Geleceğimizin İnşasında Buluşan Kadınlar* başlıklı toplantıda ülkenin her yerinden gelen kadınlar barış sürecine verdikleri desteği vurgulamış, bu sürecin kadınların katılımı olmadan sağlıklı bir şekilde yürütülemeyeceğinin altı çizilmiştir. Kadınların kişisel savaş deneyimlerini de paylaştığı toplantı BİKG'in taleplerinin her kesimden kadın tarafından paylaşıldığını gözler önüne sermiştir.

İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi, 7 Haziran 2013'te *Dünya Barış Deneyimleri* Konferansını düzenlemiştir. İrlanda, Güney Afrika, BASK bölgesi, İngiltere ve Sri Lanka'dan barış temsilcilerinin deneyimlerini aktardıkları toplantıya BİKG de katılmıştır.

BİKG 25-26 Mayıs 2013 tarihinde bir grup barış girişimcisinin çağrısıyla Ankara'da toplanan *Demokrasi ve Barış Konferansı*'na çok sayıda temsilciyle katılmıştır.

2.1.4.5. Özet

BİKG kadınlarla yaptığı buluşmalar, gözlemler ve katıldığı toplantılarda, siyasi ve ideolojik farkların çözüme yaklaşımda belirleyici olduğunu ve kadınların arasında fikir ayrılıkları yarattığını tespit etmiştir. Ancak farklı hakikatlerin paylaşılması, kadınların somut sorunlarını ve taleplerini dile getirmeleri bu bölünmüşlüğü ortadan kaldırma potansiyelini taşımaktadır. BİKG gözlemleri sonucunda siyasi ve toplumsal alanlarda kadınların barışın bir tarafı olarak temsil edilmeleri gerektiği görüşünü pekiştirmiştir.

Farklı kent ve kasabalarda çok farklı kadın örgütleri yıllardır barış çalışması yapmakta, somut konularda ortak hareket etme deneyimi biriktirmektedir. Bu çalışmaların ve birikimin çözüm sürecinde önemli bir rol oynayacağı açıktır. Bugün itibarıyla hiç bir kadın savaşın devam etmesini istememektedir. Ancak savaşı farklı şekillerde deneyimlemiş oldukları için ancak birbirlerinin deneyimini ve hakikatini algıladıkları ölçüde ortaklaşabilmektedirler. Bu ortaklaşmanın güçlendirilmesi ve kadınların barış sürecinde bağımsız bir yapı ile temsil edilmesi, BİKG'in bundan sonraki çalışmalarında da en önemli mücadele alanlarından birini oluşturacaktır.

3. Kalıcı Bir Barışın Sağlanması İçin Öneriler

BİKG gerçekleştirdiği gözlemler ve temaslar sonucunda ve yaptığı komisyon çalışmaları ışığında, kadınların sorun alanlarını ve çözüm sürecinden beklentilerini üç ana başlık altında toplamıştır.

3.1. Anayasal Değişimler

Barış İçin Kadın Girişimi anayasa meselesini, salt hukuksal bir metin olarak görmemektedir. Anayasa, kadınların ve tüm toplumun siyasal ve ekonomik hayatına yön veren, onun içindeki egemenlik ilişkilerini düzenleyen bir ana belge, bir kurallar bütünüdür. Bu kurallar, rejimin niteliğine, krizine, iç çelişkilerine ve toplumsal muhalefetin durumuna bağlı olarak değişir.

Tanık olduğumuz anayasa hazırlanış biçimi güven verici değildi ve süreç buna uygun olarak sona erdi. Ezici çoğunluğu cinsiyetçi olan bir meclisin bir anayasa metni üzerinde uzlaşmaya çalışması bile başlı başına bir sorundur. Hazırlık sürecinin şeffaflaştırılması ve "anayasayı birlikte yazma" yaklaşımının temel alınması gerektiğine inanıyoruz. Anayasa ile ilgili taleplerimiz şunlardır:

• Cinsiyetçi olmayan bir anayasa istiyoruz.

• Toplumsal cinsiyet eşitliğini ve cinsiyet kimliklerini gözeten bir anayasa istiyoruz.

• Hayatın her alanında eşit temsili ve eşit katılımı güvence altına alacak bir anayasa istiyoruz.

• Ezilenler lehine "eşitlikçi, demokratik, sosyal, özgürlükçü" bir barış anayasası istiyoruz.

• Kadınların eşitlik ve özgürlük taleplerinin anayasanın deyim yerindeyse ruhuna sinmesi için anayasanın bütününün bu nitelikleri taşıması gerektiğini düşünüyoruz.

3.2. Hakikat Komisyonu

Savaşın yol açtığı şiddet ve hak ihlalleri üzerine Türkiye'de çeşitli sivil toplum kuruluşları çalışmalar yapmakta, raporlar ya da kitaplar yayınlamaktadır. BİKG, geçmişle yüzleşmeden, geçmişte yaşanan şiddet üzerine konuşmadan savaşların tamamen yok olduğu yeni bir toplumun kurulmasının imkânsızlığına dayanarak bir Hakikat Komisyonu oluşturmuştur. Lice'de bir kadının söylediği şu söz bu yüzleşmenin önemini bir kez daha göstermiştir: "Önce devlet Lice'yi kendisinin yaktığını kabul etsin!"

Aşağıda BİKG'in çalışmaları sonucu elde ettiği bulgular sıralanmaktadır:

• BİKG'in oluşturduğu Hakikat Komisyonu bugüne kadar yapılmış araştırmaları ve yayınlanmış raporları okuduktan sonra, 1980'lerin sonundan 1990'ların ortasına kadar görülebildiği kadarıyla devlet politikalarının bir tarihçesini çıkarmış ve savaşın hakikatinin çeşitli boyutları olduğunun sonucuna varmıştır. Bunları, devletin, kadınların, faillerin, mağdurların ve Batı'daki halkın hakikati olarak tanımlayan hakikat komisyonu, bu hakikatlerin birbirinden farklı olduğu için ayrı ayrı ele alınıp herbiri üzerinde ayrı ayrı çalışma gereğini saptamıştır. Savaşın hakikatinin bütün bu düzeyler bir arada ele alınmadıkça anlaşılmayacağı açıktır.

• Devletin hakikati, devletin Kürt siyaseti ve bu siyasetin zaman içinde nasıl değiştiğidir. Kürt siyasi hareketini engellemek ve kontrol altına

almak için devlet, çeşitli zamanlarda çeşitli stratejiler uygulamıştır. Bu stratejilerin hem Kürt hareketinin faaliyetlerine hem de devletin sorunu tanımlama ve ele alma biçimine göre değişiklikler göstermiş olduğunu, köy yakma, zorunlu göç, faili meçhuller, gözaltında kayıplar, tecavüzler gibi insanlığa karşı suçların tesadüfi olmadan belirli bir stratejiye göre uygulandığını göstermek devletin hakikatini ortaya çıkarmaktır. Ayrıca, bugün de çok işlevsel bir biçimde kullanılan "orantısız güç" ve "izinsiz gösteri" gibi kimi kavramların hangi bağlamda ortaya çıkan güvenlik stratejilerinin bir parçası olduğunu anlamak gerekmektedir.

• Kadınların hakikati ise savaş halinde kadınlara yönelik devlet politikalarının ve güçlenen erkek egemen sistemin kadınların yaşamında yol açtığı tahribatlar çerçevesinde tanımlanmaktadır. Tüm savaş boyunca kadın bedeni de bir savaş alanı haline getirilmiş, kadınlar tacizden tecavüze, kısırlaştırılmaktan her türlü şiddete, çeşitli savaş suçlarına ve hak ihlallerine maruz kalmışlardır. Ancak tüm bu hak ihlallerinin ve insanlığa karşı suçların da yukarıda sözü edilen savaş stratejilerine paralel olarak biçim değiştirdiği bir gerçektir. Kadın bedenine yönelik şiddet türlerinin bir zamanlaması olduğu noktasından hareketle, kadına yönelik şiddetin ne zaman nasıl uygulandığını ve hangi devlet politikasının parçası olduğunu ortaya çıkarmak gerekmektedir. Çatışma sırasında ölen kadın gerilla bedenlerine karşı işlenen insanlık suçları da ortaya çıkarılmalıdır. Ancak savaş hakikatleri konuşulurken kadınlara uygulanan taciz ve tecavüz politikasının diğer hak ihlallerine nazaran en az konuşulan konu olduğu da görülmüştür.

• Kadınlar sadece bedenlerine karşı işlenen suçlarla, savaşın parçası haline getirilmiş değillerdir. Bunun yanısıra, savaş dullarından söz etmek gerekir. Kocasını, babasını ya da yetişkin oğlunu kaybeden kadınlar bir yandan mevsimlik işçilik ya da gündelik temizlik gibi ağır ve düşük statülü işlerde, çocuklarıyla birlikte cüzi ücretler karşılığı çalışmakta, bir yandan da aile içinde sözlerini geçiremez duruma gelmektedir. Bakım işleri de zorunlu göçe maruz kalmış kadınların üstüne kalmakta ve kadınlar her türlü sosyal haktan mahrum yaşamaktadırlar. Hiç anlamadıkları bir dille, bir ev ve sokak düzeniyle, alışmadıkları devlet daireleriyle karşı karşıya kalmak da savaşta yaşanan kadın hakikatlerinin bir parçasıdır. Ancak kadınların bu süreçte Demokratik Özgür Kadın Hareketi (DÖKH) hareketiyle birlikte güçlendikleri de görülmekte, farklı bir aile düzeninin kurucuları haline gelmekte oldukları da anlaşılmaktadır.

• Faillerin hakikati dendiğinde anlaşılan bu ihlalleri yapanların kim olduğu, ceza alıp almadıkları, şu anda hangi görevlerde olduklarıdır. Ayrıca faillerin, Kürt halkına yönelik savaşta oynadıkları rol sırasında öğrendikleri çeşitli güvenlik taktiklerini, daha sonraları başka alanlarda kullanıp kullanmadıklarının da gün yüzüne çıkması gerekmektedir.

• Mağdurların hakikati, tüm bu hakikat katmanlarının arasında bugüne kadar üzerinde en çok konuşulmuş olandır, ancak bu hakikatlerin bile toplumsal bilinirliği sınırlıdır. Mağdurların hakikatleri dediğimizde yerinden edilme, zorunlu göç, yoksullaştırma ve kimliksizleştirme politikalarını anlıyoruz. Toprak sahibi, belli bir toplumsal statüye sahip kişilerin bile bir günde vasıfsız işçi, geri kalmış, barbar ve hatta terörist haline getirilmesi üzerine çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bazı büyük kentlerde göçle gelen insanların tekrar bir yaşam kurmaları zaman almış, bugün kamuoyunda "taş atan çocuklar" diye adlandırılan TMK mağduru bir kuşağın ortaya çıkmasına, işsizliğin kronikleşmesi ile ucuz bir emek gücünün yaratılması gibi

bir dizi sosyolojik olguya yol açmıştır.

• Batı'nın en belirgin hakikati olarak 30 yıllık savaş boyunca medya ve resmi ağızlardan anlatılanlar anlaşılmalıdır. Bu anlatılanlar, kendi hakikatini oluşturmuş; yaz boyunca park forumlarında da görüldüğü gibi, savaşta yaşananların bilinmesinden ziyade canavar Kürt imgesinin gelişmesine neden olmuştur. Açılım sürecinde de görüldüğü gibi, bu imgenin gücü bazen atılmak istenen reform adımlarının bile önünü kesmektedir. Bu yüzden, çözüm sürecinde zaman zaman devletin en yetkin ağızlarından duyulan savaş dili anında bu geçmişi hatırlatmakta ve yaratılmış olan düşmanlığı tekrar güçlendirmektedir. Aynı zamanda bugün Kürt halkının protesto ve gösterilerinin gayrımeşru görülmesi ve bunları engellemek için güvenlik güçlerinin kullandığı "orantısız" yöntemlerin normal kabul edilmesi de Batı'da yaşayan halkın hakikati olmuştur. İstanbul'da Galatasaray Meydanı, Diyarbakır'da Koşuyolu Parkı gibi bazı mekanlar her hafta gözaltında kaybedilenlerin devletten istendiği mekanlara dönüştürülmüş; savaş, şehirlerin coğrafyasına kendi hafızasını da kazımıştır.

• Savaş hakikatlerinin ortaya çıkmasında en önemli araçlardan biri bilimsel çalışmalardır. Başta Arjantin ve Guatemala olmak üzere, çeşitli ülkelerde adli tıp uzmanlarının da içinde yer aldığı antropolog, kimyacı, biyolog ve hak savunucularından oluşan ekipler kurulmuş, toplu mezar ve savaş alanlarında çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar devletin sindirme politikalarının zaman içinde nasıl değiştiğini gösterme imkânına sahiptir. Örneğin Kolombiya'da cenazeler üzerinde yapılan bir araştırma işkence teknik ve biçimlerinin bir sistematik içerdiğini ve 5 yıl içinde değiştiğini göstermektedir. Bu gibi araştırmaların bir diğer önemli sonucu ise kayıpların cenazelerinin tespit edilmesi ve ailelerine ulaştırılmasıdır. Benzer çalışmaların Kürt illerinde de acilen ve kanıtlar karartılmadan yapılması gerekmektedir.

3.3. Cinsiyet Merkezli İnsani Güvenlik Reformu

Raporun önceki kısımlarında da belirtildiği gibi, çözüm süreçlerinin toplumsal barışı sağlaması için gerekli olan üç ayaktan bir tanesi insan odaklı güvenlik reformlarıdır. Güvenlik reformları, bir yandan şiddetsizliğin ve sivilleşmenin sağlanmasını amaçlarken bir yandan da geçmişte işlenmiş olan suçların tekrar etmemesine yönelik önlemleri içerir. Bu reformlar, aynı zamanda, çatışmalı ortamların ve ağır insan hakları ihlallerinin doğrudan ve dolaylı olarak zarar verdiği toplumsal kesimlerin kendilerini güvende hissedecekleri ortamların yasal, siyasal, toplumsal ve ekonomik düzenlemeler aracılığı ile inşa edilmesini amaçlar.

Daha önce de belirtildiği gibi kadınlar ve çocuklar savaştan en çok zarar gören kesimler arasında yer almaktadır. Raporun bu kısmında Barış İçin Kadın Girişimi'nin yaptığı temaslar sonucunda tespit ettiği ve kadınları ilgilendiren insani güvenlik sorunları ele alınacak, sürdürülebilir bir barışın tesis edilmesi için kadınların kendi güvenlikleri ile ilgili ne gibi taleplerde bulunduğu tartışılacaktır. Raporun bu kısmına geçmeden önce belirtmek gerekir ki insani güvenlik reformlarının en önemli ayaklarından biri, silahsızlanmanın sağlanması, silah bırakan grupların siyasi ve toplumsal faaliyet gösterebilecekleri bir ortamın tesis edilmesi için yasal düzenlemelerin yapılması ve bu düzenlemelerin hayata geçirilmesidir. İfade özgürlüğünü garanti altına alan yasalar ve gerillanın eve dönüşünü kolaylaştırıcı düzenlemeler güvenlik reformunun olmazsa olmaz şartlarındandır. Burada kadın gerillaların durumu özel bir yer teşkil eder. Ancak Türkiye'de süreç, henüz

böyle bir aşamaya gelmekten çok uzaktır.

Dünyadaki barış süreçlerinde ateşkes, geri çekilme ve silahsızlanma genellikle bir bütün olarak ele alınmaktadır. Yasal çerçevenin oluşturulması, uygulamanın takibi için gözlemci heyetlerin kurulması, yapılması gerekenlerin saptanması ve tarihlenmesi doğrudan ya da dolaylı müzakereler yöntemiyle gerçekleşmektedir. Kürdistan'da PKK'nin bu mekanizmalar kurulmadan geri çekilmeyi başlatması ve ateşkes ilan etmesi bir yandan barışı işaret ettiği ve ölümleri durdurduğu için sevinçle karşılanırken, bir yandan da çekilmenin kadınlar için bazı kaygılar yarattığı söylenebilir. Bu süreçte kadın örgütleri ve özellikle Demokratik Özgür Kadın Hareketi (DÖKH) devreye girmektedir. Kürt kadın örgütlenmesi kadınlar için en önemli güven verici güç olmakta; DÖKH'ün kampanyaları, eylemleri ve dayanışma ağları sayesinde kadınlar, hem ataerkil yapılardan hem erkek şiddetinden hem de devlet şiddetinden nispeten korunmaktadırlar. Aşağıda kadınları ilgilendiren güvenlik sorunları kısaca ele alınacaktır. Bunların başlıcaları, dil, protesto hakkı ve ifade özgürlüğü, cezasızlık olgusu, kalekol ve baraj yapımı, koruculuk, ayrımcılık, şiddet ve mülkiyet sorunlarıdır.

• Dil Baskısı

Türkiye'de Kürt kadınlarının ekonomik, siyasi ve toplumsal güvenliklerinin önündeki en büyük tehditlerden biri Kürtçe'nin resmi kurumlarda tanınmaması ve kullanılmamasıdır. Bu nedenle, anadilde eğitim ve Kürtçe devlet hizmeti kadınların en başta gelen talebidir.

Sadece Türkçe konuşan ve hizmet veren devlet kurumları sebebiyle kadınlar devlet hizmetlerinden kısıtlı olarak yararlanmakta; devletle karşılaştıklarında ise devlet görevlilerinin çoğunun erkek olması ve sadece Türkçe konuşması sebebiyle devleti eril ve sömürgeci bir devlet olarak algılamaktadırlar.

Kadınlar, kamusal alandan dışlandıkları, eğitim, sağlık ve ücretli çalışma hakkından erkeklere nazaran daha az faydalanabildikleri için Türkçe'ye daha az ihtiyaç duymuş ve Kürtçe'nin korunması ve yaşatılması konusunda önemli bir rol oynamışlardır. Ancak, dilin aktarımının kadınlar yoluyla olması, kadınların Kürt dilini, kültürünü ve kimliğini yaşatmada belirleyici olmasını sağlarken, anadili dışında bir dil kullanmıyor olmaları da ayrımcılığa uğramalarına yol açmıştır.

Bundan ötürü, Kürt kadınlarının Türkiye'de resmi politikalar sebebiyle ciddi bir dil terörü ile karşı karşıya oldukları söylenebilir. Her ne kadar Kürt illerinde çok dilli belediyeciliğin kısmen de olsa hayata geçirildiği gözlense de, bu kazanım coğrafi olarak sınırlı kalmaktadır. Tüm bu nedenlerle, kadınların barış taleplerinin başında Kürt dilinin eğitim ve hizmet yoluyla garanti altına alınması, dil ve kimlik güvenliğinin sağlanması gelmektedir.

• Koruculuk

Barış sürecinde öncelikle ele alınması gereken sorunlardan biri koruculuktur. Ancak bugünkü çözüm sürecinde koruculuk devam etmekte olduğu gibi yeni korucular da işe alınmaktadır.

Koruculuğun hem korucular açısından hem de Kürt halkı açısından ne gibi güvenlik sorunları yarattığı gittikçe daha fazla gündeme gelmektedir. Ancak koruculuğun kadınlar üzerindeki etkisi yeterince incelenmemiştir.

Oysa koruculuk sistemi, hem korucu aileleri hem de korucu olmayı kabul etmemiş olanlar açısından bakıldığında kadınlar için ciddi güvenlik riskleri yaratmaktadır. Koruculuk bugün sadece gerillaya karşı savaşta değil, aynı zamanda çok çeşitli suç örgütlenmelerinde rol alan bir yapıdır. Bilge köyü katliamı bunun en açık örneklerinden biridir. Kadınlara yönelik taciz, tecavüz, kız kaçırma, aile içi şiddet ve kadın cinayetleri korucuların kadınlara yönelik işledikleri suçların başında gelmektedir.

Son zamanlarda koruculuk sistemine kadınlar da dâhil edilmeye başlanmıştır. Korucu kadınlara bir yandan silah kullandırılmakta, bir yandan da erkek korucuların silahlarını temizlemek, yemek pişirmek ve karakolların temizliği gibi işler yaptırılarak cinsiyet eşitsizlikleri ve rolleri yeniden üretilmektedir.

Koruculuğun kaldırılması ve korucuların koruculuk dışında silahsız başka işlerde istihdam edilmesi kadınların kendi güvenlikleri için oluşturdukları bir diğer ortak taleptir.

• Kalekollar

Dünyada uygulanan güvenlik reformlarının amaçlarından olan sivilleşmenin temel uygulamalarından birinin mücadeleyi siyasi alanda sürdürmeyi mümkün kılacak yasal reformların yapılması olduğunu belirtmiştik. Ancak şiddetsizliğin sağlanmasının tek koşulu bu değildir. Aynı zamanda silahlı örgütlerin çekildiği yerlerden "güvenlik güçleri" ve askerlerin de çekilmesi gerekmektedir.

Oysa Türkiye'de bunun tam tersi bir uygulama hayata geçmekte, gerillanın çekildiği bölgelerde kalekollar inşa edilmektedir. Kalekollar yüksek güvenlik tedbirleri alınmış, kat kat kalın duvarlarla kaplı, insansız araçlar tarafından korunan askeri karakollardır. Kalekolların yapılmasının barışa değil savaşa yatırım anlamına geldiği ve bu sebeple de Kürt halkını son derece tedirgin ettiği defalarca belirtilmiştir. Barış İçin Kadın Girişimi'nin yaptığı temas ve gözlemlerde de, kalekolların yapılması ve güvenlik güçlerinin hem sayısının çoğaltılması, hem de görünürlüğünün artmasıyla birlikte kadınlar için bir çok köy ve ilçenin yaşanmaz hale geldiği tespit edilmiştir. Kalekollar ve askerlerin yaşam alanlarında bulunmalarının yanısıra, askerler tarafından kadınlara yönelik laf atma, rahatsızlık verme ve tacizin de artmasıyla birlikte kadınlar sokağa çıkmakta zorluk yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca kalekol yapımları doğayı tahrip etmekte, kalekol ışıklandırmaları sonucunda bir çok yaşam türü yok olmaktadır.

Bir çok ilde ve ilçede kalekollara karşı yapılan protestolarda kadınlar ön sıraları almaktadır. Sekiz askeri tesisin bulunduğu ve yeni bir kalekol inşaatının sürdüğü Lice'de yapılan gösteride Medeni Yıldırım isimli bir genç askeri güçler tarafından öldürülmüş ve konuyla ilgili hiç kimse ceza almamıştır.

• Cezasızlık Olgusu

Bölgede sadece Medeni Yıldırım'ın değil, bir çok benzer ölümün de cezasızlıkla sonuçlanması büyük kaygı yaratmakta, güvensizliği arttırmaktadır.

Güvenlik reformlarının bir başka amacı sivil halka karşı işlenen suçların yargılanması ve bir daha tekrar etmesini engelleyecek tüm önlemlerin alınmasıdır. Ancak Türkiye'de konu birkaç mahkeme dosyası dışında resmi olarak gündeme gelmemiştir. 17.000 faili meçhul, binlerce köy boşaltımı,

adaletsiz tutuklama ve 3000 kayıba rağmen, ne bir hakikat komisyonu oluşturulmuş ne de bir yüzleşme yaşanmıştır.

Çeşitli raporlara göre, 1990'lar kayıpların, faili meçhullerin, köy yakmaların ve JİTEM'in yıllarıysa, 2000'ler bazı güvenlik güçleri ve mülki amirliklerin tecavüz ve taciz şebekeleri kurduğu yıllardır. 1990'lı yıllarda oluşmuş kontrgerilla ve suç şebekelerinde bulunduğu ile ilgili ciddi şüpheler bulunan bir çok kişi yargılanmaları bir yana, terfi ettirilmiştir. Öte yandan 2000'lerde Ceylan Önkol, Uğur Kaymaz ya da Enis Ata gibi bir çok çocuğun ölümüne sebep olmuş olan güvenlik güçleri mensuplarının kimlikleri gizlenmiş, haklarındaki soruşturmalar sonuçsuz kalmıştır. Aynı şekilde son yıllarda resmi görevlilere karşı açılan taciz ve tecavüz davaları da sonuçsuz kalmaktadır.

Tüm bu cezasızlıkların yanı sıra, 10 000 Kürt siyasetçinin tutukluluğu da devam etmektedir. Bir diğer deyişle, kadınlar için bir yandan resmi görevlilerin işlediği suçların cezasız kalması, diğer yandan her türlü siyasi faaliyetin tutuklanma tehdidini yaratması güvensizliğin en önemli kaynaklarındandır.

• Mülkiyet İlişkileri ve Sosyal Güvenlik

Savaş, köy boşaltmalar ve koruculuk sisteminin Kürdistan'daki önemli bir etkisi, mülkiyetin hızla el değiştirmesi olmuştur. Boşaltılan köylere korucular el koymuş, köylülerin yokluğunda çizilen tapu sınırları sonucunda bir çok köylü evsiz ve topraksız kalmıştır. Bütün bunların neticesinde, özellikle son yıllarda arazi kavgaları artmış, ölümlere dahi sebebiyet vermiştir. Kadınların mülkiyet üzerindeki payı zaten düşüktür ancak böyle topyekûn bir mülksüzleşme kadınların durumunu daha da kötüleştirmiştir. Kadınlar göç ettikleri il ve ilçelerde inşaat temizliği, mevsimlik tarım işçiliği ve merdivenaltı işlere mecbur bırakılmıştır. Bu işlerin tamamı belirsiz, uzun saatli, sosyal güvencesiz, düşük ücretli ve emek yoğun işlerdir. Türkiye'de savaşta kadınların uğradığı zararı gidermeye yönelik her türlü programın bu sorunları da gidermesi gerekmektedir.

Boşaltılan köylerle ilgili tazminatları düzenleyen kanun uyarınca yapılan ödemelerden kadınlara pay verilmemiş, ödemeler hala aile reisi sayılan erkeklere yapılmıştır. Zaten son derece kısıtlı bir etkisi olan bu programın tekrar gündeme gelmesi ve kadınların lehine işleyecek şekilde düzenlenmesi gerekmektedir.

• Ayrımcılık

Savaşın bir başka sonucu ise Batı şehirlerine göçtür. Yaptığımız incelemeler Kürt kadınlarının Batı illerinde siyasi, toplumsal, kültürel ve ekonomik bir ayrımcılığın hedefi olduklarını göstermektedir. Bunların arasında iş ve ev bulamama gibi sorunlar olduğu gibi, kendini saklama, fikirlerini söyleyememe, kolluk güçleri tarafından izlenme, tehdit edilme de bulunmaktadır.

Ayrıca kadınlar için, çocuklarının okulda ve mahallede maruz kaldığı ayrımcılık da ciddi bir sorun oluşturmaktadır. Örneğin; Bursa'da yapılan bir panelde Kürt kadınlar okulda uğradıkları ayrımcılık, alay ve suçlamalar sonucunda çocukların bunalıma girdiğini, okula gitmek istemediklerini anlatmışlardır. Yine kadınların anlatılarına göre, Kürt olmayan işverenler Kürtlere iş vermemektedir. Çanakkale'de ise kadınlar kaza ya da benzeri bir olay nedeniyle polisle temasları olduğunda, suçsuz olsalar bile mutlaka

karakolda tutulduklarını, fail olan kişilerin ise hemen bırakıldığını belirtmişlerdir. Benzer şekilde dükkânı olan Kürt kadınların tacize uğradığı, okulda çocukları dövüldüğünde müdürlerin döven öğrenci hakkında işlem yapmadığı da anlatılmıştır.

Kadınların can güvenliği ve sosyal güvenliği açısından çok önemli olan bu sorunlar, ancak ayrımcılığa karşı ciddi bir kampanya ve siyasi erkin alacağı önlemlerle telafi edilebilir.

3.4. Özet

Birleşmiş Milletler, barış ve çözüm süreçlerinde kadınların ve çocukların güvenliğinin sağlanması gerekliliğini vurgular ve üye ülkeleri bu konu ile ilgili planlar yapmaya ve programlar geliştirmeye davet eder. BİKG, bugün itibarıyla Türkiye'de genelde Kürt halkının özelde ise Kürt kadınlarının çok ciddi hukuki, kültürel, toplumsal ve ekonomik güvenlik sorunları olduğunu saptamıştır. Bu sorunların başlıcaları savaştan kaynaklı kayıplar, koruculuk sistemi, mülksüzleştirme, tutuklanma tehdidi ve güvenlik güçlerinden kaynaklı taciz, tecavüz ve yargısızlıktır. Kürt kadınlarının güvenliğinin sağlanması için öncelikle Kürdistan bölgesinde güvenlik güçlerinin sayısının azaltılması, kalekol yapımlarının derhal durdurulması, anadilde eğitim ve hizmetin sağlanması, savaştan kaynaklı zararların kadınları eşit hak sahibi kabul edecek şekilde telafi edilmesi, savaş suçlarının yargılanması ve hakikatlerin ortaya çıkartılması ile olacaktır. Ayrıca Batı şehirlerindeki ayrımcılığa karşı siyasetler de geliştirilmesi gerekmektedir.

Kürt kadınları için kadın gerillaların bulunduğu yerlerde kadınların kendilerini hem güvenlik güçleri hem de erkeklere karşı savunmakta daha güvenli hissettikleri belirtilmiştir. Aynı şekilde Demokratik Özgür Kadın Hareketi'nin güçlü olduğu yerlerde de kadınlar bir çok alanda kendilerini savunabilmektedirler. Tüm bu sebeplerden ötürü kadınların güvenliği ile ilgili geliştirilecek tüm plan ve programlarda Kürt Kadın Hareketi ile işbirliği içinde olmak ve hareketi güçlendirecek siyasetlere yatırım yapmak gerekmektedir.

4. Sonuç

Bu rapor, Barış İçin Kadın Girişimi'nin Mayıs 2013-Ocak 2014 arasında gerçekleştirdiği temas ve gözlemlerden elde ettiği bulguları kapsıyor. Çalışmaların yürütüldüğü ve raporun yazıldığı sırada, çözüm süreci ile ilgili birkaç ciddi hayal kırıklığı yaşandı. Bu esnada Barış İçin Kadın Girişimi'ndeki kadınlar, diğer bütün kadınlar gibi tedirginlik yaşadılar, sürecin bozulması endişesine ve yürümesi arzusuna tanıklık ettiler. Bu hayal kırıklıklarının başında Nusaybin ile Rojava arasına örülen duvar ve Gewer'de (Yüksekova'da) gerilla mezarlıklarının tahrip edilmesini protesto eden halktan üç kişinin polis tarafından öldürülmesi geliyor. Görünen o ki, Kürt kadınları çözüm süreci boyunca ifade ettikleri kaygılarında haklı çıktılar, süreç durma noktasına geldi ancak barış umudu kaybolmadı. Lakin barış ve çözüm için arzu ya da umut yetmiyor.

30 Eylül 2013 tarihinde Başbakan Erdoğan tarafından açıklanan, 6 Aralık 2013 tarihinde TBMM'ye gönderilen ve henüz yasalaşmayan "demokratikleşme paketi" çözüm için devletin yapması gerekenleri kapsamamıştır.

Anayasa Uzlaşma Komisyonu 26 Aralık 2013 tarihinde çalışmalarını sona erdirdiğini ilan etmiştir. KCK tutuklularının serbest kalmasıyla ve Roboski katliamının aydınlatılmasıyla ilgili bir adım atılmamıştır. BDP'li vekillerin serbest bırakılması için emsal gösterilerek yapılan başvurular reddedilmiş; vekiller ancak Anayasa Mahkemesi'ne yapılan bireysel başvuru neticesinde tahliye edilmişlerdir. Hem demokratikleşme paketi hem anayasa uzlaşma çalışmaları çözüm için ciddi adımlar içermediği gibi, yapılacağı açıklanan düzenlemeler kadınlara, LGBTİ bireylere, farklı inanç, etnik ve politik gruplara, çözüm sürecinin ilerlemesini ve barışın toplumsallaşmasını isteyen herkese eşitlik, özgürlük ve demokrasi getirmekten uzaktır.

AK Parti hükümeti çözüm sürecinde de kadın erkek eşitsizliğini derinleştiren politikalarını güçlendirerek sürdürmüştür. Yürüttüğü politikalarda, evli-evli olmayan, çocuklu-çocuksuz, başı açık-kapalı, meşru-gayri meşru gibi ikiliklerle kadınlar arasında hiyerarşi kurmaya çalışmıştır. Kadını aile dışında yok sayan politikalarla kadınların bedenine ve emeğine yönelik devlet eliyle yürütülen müdahaleler devam etmiştir. Savaş dili ve politikalarıyla tüm kadınlara yönelik erkek şiddeti güçlenmeye devam etmiştir. 2014 yılı bütçesi, 20 Aralık 2013 tarihinde kabul edilmiştir. Bütçede yine en yüksek pay güvenlik harcamalarına ayrılmıştır. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın verilerine göre bütün Türkiye'de sadece 120 kadın sığınmaevi varken ve nüfusu 100 bini aşan 8 ilde hiç kadın sığınmaevi yokken bütçe düzenlemelerinde bu durum göz önüne alınmamıştır. Tüm kadınlar için işsizlik ve sosyal haklardan yoksunlaşma devam etmektedir.

Türkiye'deki değişen gündem barış sürecinin devamlılığına sürekli tehdit oluşturmaktadır. Hükümetin Ortadoğu politikaları bölgede barış, Türkiye'de çözüm sürecini güçlendirmek yerine taraftarı olduğu kimi gruplarla kurduğu ilişkilerle Suriye'de iç savaşı alevlendirmiştir. 17 Aralık 2013 tarihinde patlayan hükümet krizi Türkiye'nin geleceğini daha da bilinmez hale sokmuştur; hükümetin artan baskıcı tutumu ise ne iktidarın şeffaflaşmasına, ne yolsuzlukların adil bir şekilde üzerine gidilmesine, ne de gerçek bir hukuk devletinin yerleşmesine olanak tanımaktadır. Bu durumda barış sürecinin yasallaşması daha da zor görünmektedir.

BİKG, yukarıda bir çok kez belirtildiği gibi sürecin adil ve sürdürülebilir olmasının koşullarının; yasal bir çerçeve oluşturulması ve kadınların taraf, gözlemci ve arabulucu olarak sürece eşit olarak dâhil edilmesi olduğunu düşünmektedir. Ayrıca BİKG'in yaptığı çalışmalar, gözlemler ve buluşmalar barış sürecinin ilerlemesinin ancak eşit katılımlı bir anayasa yapılması, savaş hakikatlerinin ortaya çıkması ve devleti değil insanı merkeze alan bir güvenlik reformunun yürürlüğe konması ile mümkün olacağını göstermektedir.

Anayasada ve süreç boyunca çıkacak tüm metinlerde cinsiyet eşitliğinin sağlanmasının karara bağlanması, savaşın kadınlara doğrudan ve dolaylı etkilerinin ortaya çıkarılması, savaşta işlenen hak ihlallerinin faillerinin yargılanması ve kadınların yaşam ve dolaşım hakları ile toplumsal, siyasal ve ekonomik özgürlüklerini kurabilecekleri bir güvenlik perspektifinin kurumsallaşması gerekmektedir. Tüm bunlar aynı zamanda BM'nin 1325 sayılı kararında yer almaktadır.

Barışın kalıcı ve sürdürülebilir olması, toplumsal mutabakatın yeniden düzenlendiği bu sürece tüm ezilen ve dışlanan toplumsal kesimlerin katılmasıyla mümkündür. BİKG bu sebeplerle barış çalışması için bütün çevrelerden

kadınların bir araya geldiği partiler üstü bir oluşum ihtiyacını ve bu oluşumun çözüm için bir ulusal plan oluşturması gereğini vurgulamaktadır. BİKG, kendi çalışmalarında, kadınların bir araya geldikleri yapılarda ve kendi hakikatlerini özgürce paylaştıkları alanlarda ortaklaşabildiklerini ve çözümü inşa edebildiklerini; bu esnada gerçekçi ve somut taleplerini de seslendirebildiklerini defalarca göstermiştir.

Barış İçin Kadın Girişimi, çözüm sürecinin kadınların toplumsal yaşama eşit bir biçimde katılımını sağlayacak bir barışa dönüşmesi için çalışmaya devam edecektir.

25 Ocak 2014
BARIŞ İÇİN KADIN GİRİŞİMİ

bariskadingirisimi@gmail.com | www.barisicinkadinlar.com

Twitter adresimiz: @barisicinkadinlar
Facebook grup: Barış İçin Kadın Girişimi

Dipnotlar:

1- Şemsa Özar, Nesrin Uçarlar, Osman Aytar (2013). *Geçmişten Günümüze Türkiye'de Paramiliter Bir Yapılanma: Köy Koruculuğu Sistemi.* Disa
2 - Bu bölümde kullanılan veriler UNWOMEN (United Nations Entity for Gneder Equality and the Empowerment of Women) ve UNIFEM (United Nations Development Fund for Women) raporlarından alıntılanmıştır.
3 - İHD Diyarbakır Şubesi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi 2012 Yılı Çocukların Yaşam Haklarına Yönelik İhlal Raporu
4 - *www. yakayder.com, www. hafiza-merkezi.com*
5 - *Türkiye'de Koruculuk Sistemi: Zorunlu Göç ve Geri Dönüşler" Raporu, Göçder-2013*
6 - Ayşe Tepe Doğan, Handan Çağlayan, Şemsa Özar (2011). *Ne Değişti?* Ankara: Ayizi

7 - Yay. Haz. Eren Keskin, Leman Yurtsever. *Hepsi Gerçek - Devlet Kaynaklı Şiddet,* Punto Yayınları (2006.)
8 - İHD Diyarbakır Şubesi, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi 2012 Yılı Çocukların Yaşam Haklarına Yönelik İhlal Raporu